

Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma, luonnos 13.9.2011

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta annetun asetuksen (987/1998) mukaan valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi suunnitelman opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämisestä hyväksymisvuotta ja sitä seuraavaa viittä kalenterivuotta varten.

Valtioneuvosto on xx.12.2011 hyväksynyt seuraavan kehittämissuunnitelman vuosille 2011–2016. Kehittämissuunnitelma perustuu pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa asetettuihin koulutus- ja tiedepoliittisiin tavoitteisiin.

Kehittämisen erityisenä painopisteenä ovat köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen, julkisen talouden vakauttaminen sekä kestävä talouskasvu, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen. Kehittämissuunnitelmaa toteutetaan hallituksen kehyspäätöksen puitteissa. Kehittämissuunnitelman toteutumista arvioidaan vuonna 2015.

Helsingissä xx päivänä joulukuuta 2011

Opetusministeri Jukka Gustafsson

Sisältö

Lähtökohdat	6
Väestön koulutustaso ja osaaminen	8
Väestön koulutustasoa nostetaan	8
Koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelma	9
Osaavan työvoiman saatavuus turvataan	11
Koulutustarjontaa suunnataan työelämän tarpeiden mukaisesti	13
Elinikäistä oppimista edistetään	13
Maahanmuuttajien koulutukseen osallistumista edistetään	14
Koulutuksen ja työelämän yhteyksiä vahvistetaan	14
Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus	15
Kansallinen kielistrategia kielivarannon laajentamiseksi	16
Varhaiskasvatus	17
Varhaiskasvatuksen hallinnon siirto toteutuu	17
Valmistellaan varhaiskasvatuslaki	17
Esiopetusta koko ikäluokalle	18
Perusopetus	19
Toimintaympäristön haasteet huomioidaan	19
Tavoitteet, tuntijako ja opetussuunnitelmat uudistetaan	20
Ryhmäkokoja pienennetään	20
Laatukriteerit tukemaan koulujen toimintaa	20
Turvallinen koulupäivä	21
Perusopetuksen tehostetun ja erityisen tuen toimeenpanoa tuetaan	21
Oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittämistä tuetaan	22
Sairaalaopetusta ja huostaan otettujen lasten opetusta parannetaan	22
Taiteen perusopetuksen saatavuutta parannetaan	23
Kansainvälistyminen vahvuutena	23
Toisen asteen koulutus	24
Koulutustakuu osana yhteiskuntatakuuta	24
Opiskeluhoitoa laajennetaan	25
Rakenteita kehitetään	26
Joustavat opintopolut	26

Lukiokoulutus	28
Lukion rahoitusperusteet uudistetaan	28
Lukion tavoitteet, tuntijako ja opetussuunnitelmat uudistetaan	28
Ylioppilastutkinnon kehittäminen	29
Ammatillinen koulutus	30
Keskeyttämistä vähennetään	30
Ammatillista tutkintojärjestelmää kehitetään	30
Ammatillisen koulutuksen laadunhallintaa vahvistetaan	31
Rahoituksen kannustavuutta lisätään ja ohjausta yhtenäistetään	31
Kansainvälistymistä edistetään	32
Korkeakoulut ja tutkimus	33
Rakenteellista kehittämistä vauhditetaan	33
Laadukkaasta koulutuksesta nopeammin työelämään	34
Laadukkaalla tutkimuksella ja innovaatio toiminnalla kilpailukykyä ja vaikuttavuutta	35
Tutkijakunnan osaamistason vahvistaminen sekä tutkijankoulutuksen ja tutkijanuran edistäminen	37
Tutkimusinfrastruktuurien vahvistaminen	37
Julkisten tietoaisteistojen saatavuus sekä kansallinen digitaalinen kirjasto	38
Vahva kansainvälistyminen laadun turvaajana	38
Aikuiskoulutus	40
Aikuiskoulutuksen tavoitteet korkealla	40
Aikuisten koulutusmahdollisuuksia parannetaan koulutustilillä	41
Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan	41
Korkeakoulujen aikuiskoulutuksella laajennetaan ja päivitetään osaamista	42
Vapaan sivistystyön oppilaitosverkon kehittymistä tuetaan	43
Opettajat ja muu henkilöstö	44
Koulutuksen arviointi ja ennakointi	46
Perustetaan koulutuksen arviointikeskus	46
Määrällistä ja laadullista ennakointia yhteen sovitetaan	47
Opintotuki	48
Opintotuen taso	48
Toisen asteen opinnot ja opintotuki	49
Korkea-asteen opinnot ja opintotuki	50
Opintotuen muutoksenhaku	52
Koulumatkatuki	52
Liitteet	53

Lähtökohdat

Hallituksen tavoitteena on nostaa suomalaiset maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteena on, että Suomi sijoittuu tuolloin OECD-maiden kärkijoukkoon keskeisissä nuorten ja aikuisten osaamisvertailuissa, koulupudokkaiden vähydessä sekä nuorten ja työikäisten korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden väestöosuudessa. Sukupuolten välisiä eroja osaamistuloksissa, koulutukseen osallistumisessa ja koulutuksen suorittamisessa kavennetaan ja koulutuksen periytyvyyttä vähennetään.

Koulutuksellinen tasa-arvo muodostaa perustan suomalaiselle hyvinvoinnille. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että jo varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa pystytään varmistamaan hyvät oppimisen edellytykset kaikille sekä tukemaan monipuolisin toimin eri syistä tukea tarvitsevia ja syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria. Koulutuksellisia eroja tulee vähentää ja koulutuksen periytyvyyttä tulee ehkäistä myös kaikessa perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa. Aliedustettujen ryhmien koulutukseen osallistuminen edellyttää erityisiä tukitoimia.

Hallitusohjelman mukaan vakaa ja terveellä pohjalla oleva julkinen talous takaa kestäväen hyvinvoinnin. Julkisen talouden kestävyyskannalta on välttämätöntä, että mahdollisimman moni työikäinen on työssä ja valtion velkaantuminen käännetään laskuun. Koulutus- ja tutkimuspolitiikan keinoina julkisen talouden vakauttamisessa ovat erityisesti työurien pidentämiseen liittyvät toimet ja koulutusjärjestelmän rakenteiden ja tehokkuuden parantamiseen tähtäävät toimet sekä koulutustarjonnan suuntaaminen. Myös rahoituspohjan laajentamista on syytä selvittää. Taloudellisen kasvun edellytysten parantamiseksi kohdennetaan lisäinvestointeja tutkimusinfrastruktuureihin.

Hallituksen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa suomalaisen osaamisen kilpailukykyä. Työikäisen väestön vähetessä ja nuorisoikäluokkien pienetessä haasteena on turvata korkea osaamistaso ja työvoiman riittävyys aloittain ja alueittain. Koulutuksen sisältöjä ajantasaisetaan ja oppilaitosten ja korkeakoulujen toiminnan laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta parannetaan. Ikäluokkien pieneneminen mahdollistaa koulutusmäärien hallitun vähentämisen. Tutkimuksen tasoa nostetaan ja tutkimusedellytykset turvataan.

Koulutuspolitiikka rakentuu elinikäisen oppimisen periaatteelle. Oppimisvalmiudet kehittyvät jo hyvin varhaisessa vaiheessa esi- ja perusopetuksessa, joihin panostamalla ehkäistään myöhempää syrjäytymiskehitystä. Alati muuttuvassa yhteiskunnassa oppimisvalmiuksien hyvä kehittyminen on ensiarvoisen tärkeää.

Elinikäisen oppimisen politiikkaan kuuluu, että siirtymät asteelta toiselle ja koulutuksesta työelämään ovat mahdollisimman joustavia. Oppiminen ei pääty nuorena hankittuun tutkintoon, vaan jatkuu koko aikuisiän. Kaikessa koulutuksessa kiinnitetään huomiota opitun tunnistamiseen ja tunnustamiseen siten, että aikaisemmassa koulutuksessa ja

muualla opittu voidaan mahdollisimman täysimääräisesti hyväksyä osaksi opintoja. Kaikki tasot kattavalla aikuiskoulutusjärjestelmällä luodaan edellytyksiä vastata muuttuvan työelämän osaamisvaatimuksiin ja tarjotaan laadukkaita sivistyspalveluita esimerkiksi vapaan sivistystyön piirissä.

Väestön koulutustaso ja osaaminen

Väestön koulutustasoa nostetaan

Hallituksen tavoitteena on nostaa suomalaiset maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä. Vaikka suomalaisia tavallisesti pidetään hyvin koulutettuna kansakuntana, ei käsitys kaikilta osin pidä paikkaansa. Tällä hetkellä nuorista aikuisista runsaalla kolmannekselle on korkeakoulututkinto ja noin 85 prosentilla jokin perusasteen jälkeinen tutkinto.

Suomessa toteutettiin 1990-luvulla uudistus, jossa luotiin ammattikorkeakoulujärjestelmä ja silloinen opistoaste vähitellen poistui koulutusrakenteesta. Mikäli suomalaisten koulutustasoa tarkastellaan ottamalla mukaan koko kansainvälisen luokituksen korkeasteen koulutus, näyttää koulutustaso kansainvälisessä vertailussa jopa laskevan, mikä johtuu juuri opistoasteen suuresta osuudesta yli 35-vuotiaiden aikuisten koulutustasossa. Vuonna 2009 suomalaiset 25–64-vuotiaat olivat koulutustasolla mitattuna OECD-maiden sijalla 7 (ISCED A ja B) ja 25–34-vuotiaista vasta sijalla 18. Nuoret aikuiset olivat vuonna 1991 OECD-maiden kärjessä korkea-asteen tutkinnon suorittaneissa¹. Vuonna 2001 olimme sijalla 6 ja vuonna 2009 sijalla 18. OECD laskee myös vuosittaista koulutustason keskimääräistä kasvuprosenttia korkeakoulutuksessa. Kaudella 1999–2009 työikäisen suomalaisen korkeakoulutetun väestön kasvuprosentti on ollut keskimäärin 1,8 prosenttia vuodessa. Tällä osuudella Suomi on OECD-maiden 25 eli suurimmassa osassa vertailumaita koulutustason nousu on nopeampaan kuin Suomessa.

Korkeakoulututkinnon² suorittaneet eri ikäluokissa ja sijaluku OECD-vertailussa, 2009

	Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita, %	Sijaluku OECD-vertailussa	Maailman kärki
25–34-vuotiaat	39	18	63 (Korea)
25–64-vuotiaat	37	7	50 (Kanada)

Suomi on osana EU:n kasvustrategiaa (EU 2020 -strategia) sitoutunut kehittämään keskeisiä yhteiskunnan ja talouden osa-alueitaan siten, että suomalainen ja eurooppalainen kilpailukyky vahvistuu, kansalaisten hyvinvointi parantuu ja julkisen talouden kestävyys voidaan turvata. Strategiassa koulutus- ja tiedepolitiikalla on keskeinen asema ja Suomi on kansallisessa ohjelmaluonnoksessa sitoutunut mm. nuorten koulutustason parantamiseen ja varhain koulutuksen päättäneiden osuuden vähentämiseen. Suomi on osana strategiaa

¹ Niiden maiden osalta, joista tieto on saatavissa.

Korkea-aste sisältää opistoasteen, ammattikorkeakoulut ja yliopistot.

² Korkea-aste sisältää opistoasteen, ammattikorkeakoulut ja yliopistot.

asettanut konkreettisiksi tavoitteikseen mm. sen, että vähintään 42 prosenttia 30–34-vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon. Hallitusohjelmassa linjataan, että vuoteen 2020 mennessä 20–24-vuotiaista yli 90 prosentilla on perusasteen jälkeinen tutkinto.

- 1 Väestön koulutustasoa koskevat tavoitteet: Myöhemmin esitetyillä koulutustarjonnan tavoitteilla ja muilla koulutustason nousuun vaikuttavilla toimenpiteillä arvioidaan päädyttävän seuraaviin suhteellisiin osuuksiin.

Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus

	2009	2020
25–64-vuotiaat	79,5	88
30-vuotiaat	85,7	94

Ammatillisen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus

	2009	2020
25–64-vuotiaat	73,9	84
30-vuotiaat	76	88

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus

	2009	2020
25–64-vuotiaat	22,3	30
30-vuotiaat	39,2	42

Tutkijakoulutuksen suorittaneiden osuus

	2009	2020
25–64-vuotiaat	1	1,5
30-vuotiaat	0,6	1,1

Kouluksellisen tasa-arvon toimenpideohjelma

Mahdollisuuksien tasa-arvo toteutuu koulutuksessa kun kaikilla on taustastaan riippumatta mahdollisuus hakeutua koulutukseen eikä tausta ennusta koulutukseen osallistumista tai oppimistuloksia.

Kouluksellinen eriytyminen alkaa varhaisessa vaiheessa. Jo perusasteella on havaittavissa eroja oppilaan taustan ja oppimistulosten välillä. Useissa kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että ylimpiin sosioekonomisiin luokkiin kuuluvien perheiden nuoret saavuttavat parempia oppimistuloksia kuin alempien sosioekonomisen luokkien nuoret.

Vaikka Suomessa on kiinnitetty runsaasti huomiota siihen, että kaikki nuoret suorittaisivat toisen asteen jälkeisen tutkinnon, jää edelleen suuri osa nuorista pelkän perusasteen varaan. Nykyisin 25-vuotiaista noin 17 prosentilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa; 30-vuotiaista vastaavassa tilanteessa on runsaat 14 prosenttia. Tutkinnon suorittaminen eriytyy myös sukupuolen mukaan: 30-vuotiaista naisista 90 prosenttia on suorittanut vähintään toisen asteen tutkinnon kun miehistä vastaava osuus on 82 prosenttia.

Tasa-arvoisia mahdollisuuksia hakeutua korkeakoulutukseen on pitkään edistetty laajalla korkeakoulutustarjonnalla, tutkintoon johtavan koulutuksen maksuttomuudella,

opintotuella ja korkeakoulujen sijoittumisella eri puolelle maata. Näistä toimenpiteistä huolimatta sosiaalinen tausta vaikuttaa tutkimusten mukaan yhä korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja eri opintoaloille valikoitumiseen. Korkeakoulututkinnon suorittaminen eriytyy myös sukupuolittain: naisista korkeakoulututkinnon suorittanut 48 prosenttia kun vastaava osuus miehillä on 31 prosenttia. Samoin osa koulutusaloista on voimakkaasti eriytynyt sukupuolen mukaan.

Hallitus käynnistää laajapohjaiset toimet, joilla sukupuolten välisiä eroja osaamistuloksissa, koulutukseen osallistumisessa ja koulutuksen suorittamisessa kavennetaan ja koulutuksen periytyvyyttä vähennetään.

- 2 Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelelee koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman. Tavoitteena on vähentää merkittävästi sukupuolten välisiä osaamis- ja koulutuseroja sekä vähentää koulutuksen periytyvyyttä. Valtioneuvosto hyväksyy koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman vuoden 2012 loppuun mennessä. Toimenpideohjelman tueksi käynnistetään tutkimushanke.

- 3 Koulutuksen eriarvoisuuden vähentämistä koskevat tavoitteet

Peruskoulu

- Puolitetaan koulujen ja alueiden väliset erot, sukupuolten osaamistasoero sekä sosiaalisen ja etnisen taustan selitysosuus perusopetuksen oppimistuloksista vuoteen 2020 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan.
- Koulujen välisten erojen ja sosiaalisen taustan selitysosuuden tulee olla kaikilla Pisa-tutkimuksen osa-alueilla vertailun pienimpien joukossa.

Toinen aste

- Puolitetaan sukupuolten välinen ero sekä sosiaalisen ja etnisen taustan vaikutus koulutuksen keskeyttämisessä perusasteen jälkeen vuoteen 2020 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan.

Korkeakoulutus

- Puolitetaan sukupuolten välinen ero sekä sosiaalisen ja etnisen taustan selitysosuus korkea-asteen koulutukseen osallistumisessa vuoteen 2020 mennessä. Vähennetään sukupuolten välistä eroa korkea-asteen tutkinnon suorittaneissa nuorissa ikäluokissa vuoteen 2020 mennessä ja puolitetaan se vuoteen 2025 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan.
- Sukupuolen sekä sosiaalisen ja etnisen taustan vaikutuksen korkea-asteen koulutukseen osallistumiseen sekä koulutuksen suorittamiseen tulee kuulua OECD-maiden pienimpiin.

Aikuiskoulutus

- Sosiaalisen aseman ja koulutustaustan vaikutus aikuiskoulutukseen osallistumiseen puolitetaan vuoteen 2020 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan.

- 4 Koulutuksen lainsäädännön, hallinnon ja rahoituksen muutoksista tehdään aina tasa-arvovaikutusten arviointi, jossa arvioidaan muutoksen vaikutus mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiseen, sukupuolten tasa-arvoon ja koulutuksen periytymiseen.
- 5 Selvitetään edellytykset poistaa oppimateriaalimaksut toisen asteen koulutuksessa

Osaavan työvoiman saatavuus turvataan

Tulevia vuosia luonnehtivat väestön demografisesta muutoksesta sekä työvoiman osaamisvaatimusten ja elinkeino- ja ammattirakenteiden muutoksista aiheutuvat osaavan työvoiman saatavuusongelmat sekä haasteet kansantalouden kestävyudessa. Yhteiskunnalle saatavuushaasteet tulevat olemaan ongelma ainakin kahdessa mielessä. Ensinnä yritysten ja julkisyhteisöjen pula työvoimasta hankaloittaa etenkin kasvuyritysten toimintamahdollisuuksia ja vaikeuttaa kansalaisten hyvinvointipalvelujen saatavuutta.

Suomi on jo pitkään perustanut kansainvälisen kilpailukykyä korkeaan osaamiseen – sekä korkeakoulutukseen että vahvaan ammatilliseen osaamiseen – ja sitä kautta tuotettavaan innovaatiokykyyn ja innovaatioiden nopeisiin tuotantosovelluksiin. Osaavan työvoiman saatavuusongelmista voi kehittyä pullonkaula osaamisvetoiselle kilpailustrategialle. Yhtenä uhkakuvana onkin esitetty, että työvoiman saatavuusongelmista kärsivät yritykset ulkoistavat jatkossa enemmän myös suunnittelutoimintaansa ulkomaille.

Saatavuusongelmiin liittyy myös kysymys laajojen hyvinvointipalveluiden järjestämisen edellytyksistä. Vaikka sosiaali- ja terveysala kykenisi kasvattamaan tuottavuuttaan ja kehittämään uusia, vähemmän työvoimavaltaisia hoitomenetelmiä, kasvaa alan tarvitseman työvoiman määrä jatkossa selvästi. Valtion taloudellisen tutkimuslaitoksen arvion mukaan terveydenhoitoon ja sosiaalipalveluihin sidotun työvoiman määrä on vuonna 2025 noin 1,24-kertainen vuoden 2005 tasoon verrattuna. Työllisten määrällä mitattuna ala olisi selvästi suurempi kuin teollisuus. Näin siitä huolimatta, että skenaarioon on hyvinvointipalveluihin laskettu kunnianhimoinen tuottavuuden kasvutavoite. Opetushallituksen ennakkointitulosten mukaan kaudella 2008–2025 sosiaali- ja terveysalan työhön tarvitaan miltei 80 000 uutta henkilöä.

Toiseksi demografinen kehitys heikentää huoltosuhdetta merkittävästi. Väestöllisellä huoltosuhteella tarkoitetaan alle 15- ja yli 64-vuotiaiden suhdetta työikäiseen väestöön. Vuonna 2010 jokaista sataa työikäistä kohden oli 51,6 työelämän ulkopuolella olevaa. Vuonna 2020 kyseinen suhdeluku on noin miltei 70 ja vuonna 2030 jo selvästi yli 70. Huoltosuhteen epäedullinen kehittyminen on kansantalouden tasapainon kannalta ongelmallista.

Osaavan työvoiman saatavuutta voidaan parantaa ja huoltosuhteen epäedullista kehittymistä kompensoida koulutusjärjestelmän toimintaa tehostamalla ja koulutustarjontaa suuntaamalla. Koulutuspolitiikan osalta tämä tarkoittaa

- koulutukseen käytettävän kokonaisajan ja keskimääräisen tutkinnon suorittamisiin laskemista tutkinnon suorittamiseen käytettävää aikaa lyhentämällä, nivelvaiheita lyhentämällä, tarpeetonta päällekkäiskoulutusta vähentämällä ja aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista tehostamalla,
- koulutuksen läpäisyn parantamista sekä
- koulutustarjonnan ja työvoiman kysynnän kohtaannon parantamista.

Suomalaiset nuoret ja nuoret aikuiset ovat aktiivisia opiskelijoita. Suomalaisista 20–29-vuotiaista 43 prosenttia ja 30–34-vuotiaista 15 prosenttia on opiskelemassa. Molempien ryhmien osalta osuudet ovat selvästi OECD maiden korkeimmat. Se kertoo suomalaisten laajasta halusta kouluttautua pitkälle ja suomalaisen aikuiskoulutusjärjestelmän vahvuudesta. Toisaalta se kertoo myös koulutusjärjestelmän tehottomuudesta. Koulutuksen kokonaispituuteen vaikuttavat nivelvaiheiden sujuvuus ja opintoihin käytetty kokonaisaika. Näihin suomalaisilla näyttää kuluvan pidempään kuin muilla.

Keskimääräisen tutkinnon suorittamisiän laskeminen tuo nuoria työmarkkinoille nykyistä nopeammin ja osaltaan pidentää työuria. Tällä hetkellä ammattikorkeakouluista (nuorten koulutus) valmistuneiden mediaani-ikä on 25,1 ja ylemmän korkeakoulututkinnon valmistuneiden mediaani-ikä 27,3 vuotta.

- 6 Tavoitteeksi asetetaan, että ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksesta valmistuneiden mediaani-ikä laskee 24,1 vuoteen ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden mediaani-ikä 26,3 vuoteen.

Välittömästi perusasteen jälkeen tutkintoon johtavassa koulutuksessa aloitti 91,4 prosenttia nuorista vuonna 2009. Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi osa nuorista jatkaa perusopetuksen lisäopetuksessa, ammatilliseen koulutukseen valmistavissa ja valmentavissa koulutuksissa tai muussa tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa. Sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen että työvoiman saatavuuden näkökulmasta on tärkeää, että kaikki nuoret osallistuvat perusasteen jälkeiseen koulutukseen ja mahdollisimman moni heistä aloittaisi tutkintoon johtavassa koulutuksessa heti perusopetuksen päätettyään.

- 7 Tavoitteeksi asetetaan, että 95 prosenttia perusasteen päättävistä jatkaa opintojaan välittömästi tutkintoon johtavassa koulutuksessa, ja että kaikki nuoret aloittavat perusasteen jälkeiset opinnot.

Tulevilla työmarkkinoilla tarvitaan yleissivistyksen ohella ammatillisia valmiuksia, jotka on hankittu ammatillisessa koulutuksessa tai korkeakouluissa. Tällä hetkellä ylioppilastutkinnon suorittaneista samana vuonna tutkintoon johtavassa koulutuksessa jatkaa opintojaan vain 40,4 prosenttia nuorista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että suuri osa ylioppilaista jää odottamaan jatkokoulutuspaikkaansa vuoden päästä järjestettävään hakuun. Osa ylioppilaista ei jatka koulutuksessa lainkaan. Koulutusjärjestelmän tehokkaan toimivuuden takia on tärkeää, että nuoret siirtyvät opintoihin nopeasti ylioppilaaksi tulon jälkeen.

- 8 Tavoitteeksi asetetaan, että vuonna 2016 uusista ylioppilaista 50 prosenttia jatkaa opintojaan samana vuonna. Ylioppilaiden pääasiallinen jatkokoulutusväylä on korkeakouluissa.

Koulutuksen läpäisy³ on kehittynyt viime vuosina suotuisasti suurimmassa osassa koulutusjärjestelmää. Lukiossa läpäisy on noin 87 prosenttia, ammatillisessa peruskoulutuksessa 71,3 prosenttia, ammattikorkeakoulujen nuorten koulutuksessa 67,8 prosenttia ja ylemissä korkeakoulututkinnoissa⁴ 70,3 prosenttia.

Läpäisyasteen parantamisessa on kysymys sekä koulutusaikojen nopeuttamisesta että resurssien tehokkaammasta hyödyntämisestä.

- 9 Tavoitteeksi asetetaan, että lukiossa läpäisy paranee 90 prosenttiin, ammatillisessa peruskoulutuksessa 78 prosenttiin ja korkeakouluissa 75 prosenttiin.

Edellä kuvatut tavoitteet koskevat, kohtaa 6 lukuun ottamatta, vuotta 2020.

³ Läpäisyllä tarkoitetaan tässä tutkinnon suorittaneiden osuutta kokonaispoistumasta eli tutkinnon suorittaneiden ja keskeyttäneiden yhteismäärästä.

⁴ Ylempien korkeakoulututkintojen osalta käytetty edeltävää lukuvuotta 2006/2007, koska tutkintorakenteen uudistus vaikutti läpäisyyn oleellisesti seuraavana lukuvuonna.

Koulutustarjontaa suunnataan työelämän tarpeiden mukaisesti

Tällä hetkellä eräillä aloilla tarjotaan koulutusta työmarkkinoiden tarvetta enemmän ja eräillä aloilla sitä vähemmän. Koulutuksen ja työmarkkinoiden kysynnän epätarkoituksenmukaisella kohtaannolla on vaikutuksia paitsi työmarkkinoiden toimintaan, myös nuorten työelämään kiinnittymiseen ja koulutuspituuksiin.

Kuluvalla vuosikymmenellä kysymys koulutustarjonnan suuntaamisesta tulee aiempaakin keskeisemmäksi, koska työelämästä poistuvien määrä tulee selvästi ylittämään sinne siirtyvien määrän. Työvoiman ylitarjonnasta siirryttäen työvoimapulaan ainakin eräillä aloilla.

Haasteena tulee olemaan tasapainoisen työllisyyskehityksen edistäminen mm. teollisen tuotannon ja hyvinvointipalveluiden osalta. Suomessa ollaan työmarkkinoilla siirtymässä tilanteeseen, jossa työelämään siirtyvien ikäluokkien määrä alittaa ennakoitun työvoiman tarpeen vuosittain keskimäärin 6 300 henkilöllä. Koulutustarjontaa suuntaamalla on kyettävä samanaikaisesti edistämään sekä kilpailukykyä että tasapuolista hyvinvointipalveluiden saatavuutta.

Koulutusaloista suurimmat vähennyspaineeet ovat kulttuurialalla ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Kulttuurialan koulutuksen tarve on vajaa 3 000 aloittajaa nykyistä pienempi. Suurimmat yksittäiset vähennystarpeet ovat ammatillisen peruskoulutuksen käsi- ja taide-teollisuudessa sekä ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen viestintä- ja informaatiotieteissä. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla tarve on 1 300 aloittajaa nykyistä pienempi; vähennys kohdentuu pääasiassa ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulujen matkailualaan ja ammatillisen peruskoulutuksen majoitus- ja ravitsemisalaan.

Suurimmat lisäystarpeet ovat ammatillisen peruskoulutuksen ajoneuvo- ja kuljetustekniikassa ja sosiaali- ja terveysalalla.

10 Koulutustarjonnan tavoitteet vuodelle 2016 koulutusaloittain:

	Aloittaneet 2009	Aloittajatavoitteet vuodelle 2016	Arvio suoritettavista tutkinnoista*
Humanistinen ja kasvatustal	5 774	5 830	4 740
Kulttuuriala	7 707	4 745	3 670
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	16 059	15 940	12 300
Luonnontieteiden ala	6 353	5 210	3 400
Tekniikan ja liikenteen ala	32 997	32 380	24 570
Luonnonvara- ja ympäristöala	4 056	3 770	2 760
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	17 073	18 770	15 360
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	8 361	7 055	5 330

* Niiden tutkintojen määrä, jotka vuoden 2016 aloittajamäärällä arvioidaan tuotettavan

Koulutusala- ja opintoalakohtaiset tavoitteet ovat liitteessä 1.

Elinikäistä oppimista edistetään

Elinikäinen oppiminen tarkoittaa oppimista kaiken ikäisenä ja kaikilla elämänalueilla. Elinikäisen oppimisen periaatteen toteutumiseksi on tärkeää, että tiedot ja taidot saadaan näkyväksi ja osaamiselle annetaan täysi arvo riippumatta siitä, missä, milloin ja miten osaaminen on hankittu. Eri tavoin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen lisää onnistuessaan koulutus- ja tutkintojärjestelmän toimivuutta sekä yksilön motivaatiota ja etene- mistä koulutuksessa ja työelämässä.

Koulutuslainsäädäntö antaa jo mahdollisuudet koulutuksen ulkopuolella opitun tunnustamiseen ja tunnustamiseen. Käytännöt ja toiminnan vaikutukset kuitenkin vaihtelevat. Osaamisen arviointi koetaan usein vaikeaksi ja työlääksi tai tunnustamisella ei ole vaikutusta opiskelijan opintoihin. Eri tavoin hankitun osaamisen tunnustaminen myös edellyttää tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä. Vasta kun tavoitteena oleva osaaminen on riittävän hyvin määritelty, voidaan yksilön osaamisen suhteessa tavoitteisiin arvioida.

- 11 Koulutuksen lainsäädännöllä, ohjauksella ja rahoituksella edistetään koulutuksen ulkopuolella opitun tunnustamista ja tunnustamista kaikessa koulutuksessa. Edistetään tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä.

Maahanmuuttajien koulutukseen osallistumista edistetään

Maahanmuuttajanuoria siirryt lukiokoulutukseen vähän suhteessa kantaväestöön ja näin ollen myös korkeakouluihin. Yhtenä keskeisenä syynä ovat heidän puutteelliseksi kokemansa kielelliset valmiudet. Perusopetuksen lisäopetuksella ei ole pystytty riittävästi tukemaan kielellisten valmiuksien parantamista.

Maahanmuuttajataustaisia nuoria siirryt vähän myös ammatilliseen koulutukseen ja koulutuksen keskeyttäminen on yleistä. Nuoret eivät juuri osallistu maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen, joka tukisi koulutukseen pääsyä ja opinnoissa menestymistä, vaan koulutus kohdentuu tällä hetkellä pääasiassa aikuisille.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa järjestetään omaehtoista kotoutumiskoulutusta, joka vastaa hyvin aikuisten maahanmuuttajien koulutustarpeisiin. Koulutuksen kysyntä on kasvanut jatkuvasti. Vapaan sivistystyön oppilaitosten opiskelijamaksuja kompensoiva opintotusetiavustusjärjestelmä on osoittautunut toimivaksi ja maahanmuuttajien koulutukseen osallistumista motivoivaksi.

- 12 Maahanmuuttajien edellytyksiä lukio-opintoihin parannetaan sisällyttämällä lainsäädäntöön maahanmuuttajien valmistavaa koulutusta koskevat säännökset. Koulutuksen laajuus on vuosi. Uudistus toimeenpannaan syyslukukauden 2014 alusta lukien.
- 13 Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen kielikoulutuksen tasoa parannetaan ja laajuutta lisätään niin, että koulutus antaa todelliset valmiudet osallistua mm. maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen. Maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistavassa koulutuksessa painotetaan ammatillisen koulutuksen edellyttämiä kielellisiä valmiuksia. Valmistavaa koulutusta kohdennetaan myös nuorille.
- 14 Maahanmuuttajien kielikoulutusta kehitetään ja tehostetaan vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Kansalaisopistojen ja kansanopistojen järjestämää omaehtoista kotoutumiskoulutusta kehitetään ja lisätään.

Koulutuksen ja työelämän yhteyksiä vahvistetaan

Peruskoulun ylimpien vuosiluokkien aikana oppilaille järjestetään työelämään tutustumisjaksoja koulutus- ja ammatinvalintojensa perustaksi. Useimmiten oppilaat perehtyvät työelämään viikon tai kahden viikon pituisilla työelämään tutustumisjaksoilla. Koulutuksen yhteistyö työelämän ja yritysten kanssa on kuitenkin vähäistä. Peruskouluista vain 20 prosenttia tekee jonkinlaista yhteistyötä yritysten kanssa. Lukiossa yhteistyö on vieläkin

vähäisempää, vain 4 prosenttia tekee yhteistyötä yritysten kanssa. Toiminta on usein satunnaista eikä sitä ei ole riittävästi kytketty osaksi opiskelua ja opintoja. Oppilaiden ja opiskelijoiden mahdollisuudet tutustua työelämään vaihtelevat siten kouluittain.

Työelämäyhteistyö on olennainen osa ammatillista koulutusta. Koulutuksen järjestäjät tekevät aktiivista yhteistyötä työelämän kanssa koulutuksen kehittämisessä ja sen toteuttamisessa. Työssäoppiminen on pakollinen osa kaikkia ammatillisia perustutkintoja. Kaikki ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat saavat perustiedot yrittäjyydestä. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden yhteiskuntaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista koskevissa tiedoissa on kuitenkin viimeaikaisten tutkimustulosten perusteella puutteita. Työpaikkaohjaajien rooli työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa on merkittävä. Työpaikkaohjaajien koulutus on pääasiassa hankepohjaista.

Korkeakouluissa harjoittelu on osa tutkintojen sisältöä ja työelämää palvelevien opinnäytetöiden tekeminen yleistä. Yliopistojen hallinnossa on aikaisempaa monipuolisemmin edustettuna yliopistojen ulkopuolisia tahoja. Koulutuksen sisältöjen ajantasaisuus ja opiskelijoiden työurien hahmottuminen ja työllistyminen edellyttävät työelämäyhteyksien tiivistämistä edelleen.

- 15 Peruskouluissa ja lukiossa vahvistetaan kansalaisen, työntekijän ja yrittäjän oikeuksia ja velvollisuuksia koskevaa työelämä- ja yrittäjyyskoulutusta. Perusopetuksen ja lukion uudistettavissa opetussuunnitelmien perusteissa määritellään työelämätaidoille valtakunnallisesti yhdenmukaiset tavoitteet, joita voidaan soveltaa paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Seuraavalla Euroopan rakennerahastokaudella kehitetään lukioon soveltuvia työelämän ja lukion yhteistyön malleja.
- 16 Ammatillisessa koulutuksen tutkintojen perusteet uudistetaan vahvistamaan työelämän pelisääntöjen tuntemusta ja yhteiskunnallista vaikuttamista koskevaa osaamista. Työelämäyhteyksien parantaminen otetaan huomioon myös rahoitusta uudistettaessa.
- 17 Ammatillisen koulutuksen työpaikkaohjaajien riittävä koulutus ja sen saatavuus turvataan. Selvitetään mahdollisuudet luoda työpaikkaohjaajien koulutukseen pysyvä rahoitusmalli. Kehitetään vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa työpaikkaohjaajien koulutusta. Työpaikkaohjaajien koulutuksen sisältöjä kehitetään valtakunnallisesti niin, että ne palvelevat laajasti eri koulutusasteiden työssä oppimista ja työharjoittelua ja ammatillisen osaamisen arviointia sekä kunkin työpaikkaohjaajan osaamistarpeita.
- 18 Selvitetään monityönantajaisen oppisopimuskoulutuksen kehittämistä.
- 19 Työelämän järjestöille luodaan mahdollisuuksia esitellä toimintaansa kouluissa.
- 20 Korkeakoulujen työelämäyhteyksiä parannetaan kehittämällä rahoitusperusteita ja -malleja.

Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus

Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen itseään koskeviin asioihin antavat valmiuksia toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa sekä edistävät heidän kasvamistaan aktiivisiksi kansalaisiksi.

- 21 Kehitetään demokratiakasvatusta oppilaitoksissa. Opetuksessa lisätään sisältöjä ja toimintatapoja, jotka tulevat osallistumista, vaikutusmahdollisuuksia sekä politiikan ja yhteiskunnallisen lukutaidon kehittymistä. Vuonna 2014 vakiinnutetaan oppilaskunnat

kaikkiin peruskouluihin tekemällä tarvittavat lisäykset perusopetuslakiin sekä vahvistetaan lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia.

- 22 Kansalaisjärjestöille luodaan nykyistä avoimemmat mahdollisuudet esitellä toimintaansa kouluissa ja oppilaitoksissa.

Kansallinen kielistrategia kielivarannon laajentamiseksi

Yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla toimitaan kansainvälisessä toimintaympäristössä, joka edellyttää hyvää ja monipuolista kielitaitoa. Kielten opiskelu peruskoulussa ja lukiossa on globalisaation vaatimukseen nähden painottunut liiaksi englannin kieleen. Kielipohjan laajentaminen edellyttää opiskelijoiden suurempaa kiinnostusta muihin kieliin sekä riittävää ja alueellisesti kattavaa opetustarjontaa.

- 23 Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistele vuoden 2012 aikana kansallisen kielistrategian, jossa määritellään tavoitteet ja toteutustavat kansallisen kielivarannon monipuolistamiseksi. Kansallisen kielivarannon kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota saamen, romanikielen sekä viittomakielen asemaan.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella luodaan perusta lapsen elinikäiselle oppimiselle, tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle sekä hyvinvoinnille ja terveydelle. Varhaiskasvatus rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta ja sen perustana on monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

Laadukas ja saavutettavissa oleva varhaiskasvatus ja esiopetus taataan koko ikäluokalle.

Varhaiskasvatuksen hallinnon siirto toteutuu

Yhteiskunnan järjestämissä varhaiskasvatuksen palveluissa yhdistyy lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka. Eri nivelvaiheiden välinen yhteistyö luo eheää kasvatuksellista jatkumoa sekä tukee lasten ja nuorten siirtävävaiheita varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa.

Kansainvälisestä perspektiivistä katsoen kehityssuunta on kohti yhtenäistä kasvatus- ja koulutusjärjestelmää, jossa päivähoito ja kouluopetus muodostavat eheän kokonaisuuden toiminnallisesti, sisällöllisesti ja hallinnollisesti. Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmä jakautuu tällä hetkellä valtionhallinnossa kahden ministeriön toimialalle

Useat kunnat ovat siirtäneet päivähoiton hallinnon tehtävät sivistys- ja opetushallinnon yhteyteen. Keskeistä on varhaiskasvatuksen ohjaus ja kehittäminen yhtenä toiminnallisena kokonaisuutena.

- 24 Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelu, hallinto ja ohjaus siirretään sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön vuoden 2013 alusta lukien.

Valmistellaan varhaiskasvatuslaki

Päivähoito säilyy subjektiivisena oikeutena. Päivähoitojärjestelmää kehitetään tarjoamaan perheille mahdollisuuksia päivähoiton joustavampaan käyttöön. Varmistetaan lasten päivähoiton turvallisuus ja korkea laatu. Päivähoitoa syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä palveluna kehitetään. Päivähoito säilytetään maksuttomana pienituloisille perheille eivätkä maksut muodosta työllistymiskynnystä. Erityisesti huomioidaan yksinhuoltajien asema. Oikeus samaan päivähoitopaikkaan säilyy, vaikka lapsi olisi välillä kotona hoidossa.

Tavoitteena on, että varhaiskasvatuksella luodaan entistä vahvempaa perustaa lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle, elinikäiselle oppimiselle sekä hyvinvoinnille ja terveydelle. Varhaiskasvatuksen merkitys on tärkeä sosiaalisuuteen kasvattajana ja sosiaalisten lähtökohtien tasoittajana. Olennaista on, että jo varhaiskasvatuksessa pystytään varmistamaan hyvät kasvun ja kehityksen edellytykset kaikille tukemalla monipuolisoin toimin erityistä tukea tarvitsevia sekä syrjäytymisvaarassa olevia lapsia.

- 25 Valmistellaan laki varhaiskasvatuksesta. Tiivistetään varhaiskasvatuksen yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa.

Esiopetusta koko ikäluokalle

Kaikilla lapsilla on ollut oikeus esiopetukseen 1.8.2001 alkaen. Esiopetus on lapselle vapaaehtoista. Kunta on velvollinen järjestämään alueellaan asuville lapsille esiopetusta oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Kuljetusetuuden säätäminen vuodesta 2004 lukien on parantanut kaikkien lasten mahdollisuutta osallistua esiopetukseen.

Esiopetukseen osallistuu noin 98 % ikäluokan lapsista. Haasteena on harvaan asuttujen seutujen lasten sekä eräiden aliedustettujen lapsiryhmien, kuten maahanmuuttajataustaisten lasten esiopetukseen osallistuminen. Perusopetuksen tavoitetason kasvu, eheän kasvatuksellisen jatkumon rakentaminen varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen sekä riittävän yhdenvertaisuuden takaaminen lasten välillä on tärkeää.

- 26 Esiopetusta kehitetään koko ikäluokalle yhteisenä, tasavertaiset edellytykset turvaavana opetuksena. Selvitetään mahdollisuudet esiopetuksen muuttamisesta velvoittavaksi tavoitteena varmistaa koko ikäluokan osallistuminen varhaiskasvatukseen.

Perusopetus

Suomi on osallistunut PISA- tutkimusohjelmaan sen alusta asti. Suomen sijoitus on ollut parhaiden joukossa jokaisella mittauskerralla ja kaikilla tutkituilla sisältöalueilla lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteiden osaamisessa. Vaikka Suomessa on kansainvälisesti pienet koulujen ja kodin sosioekonomisen taustan väliset erot on Suomen tuloksissakin havaittavissa lisääntyvä eriarvoistuminen.

Suomen Pisa-tulokset eri vuosina

	Pisteet	Sijoitus: OECD-maat	Kaikki osallistujat
2009 Lukutaito	536	2.	3.
2006 Luonnontieteiden osaaminen	563	1.	1.
2003 Matematiikan osaaminen	544	1.	2.
2000 Lukutaito	546	1.	1.

Toimintaympäristön haasteet huomioidaan

Kuntien valtionosuusjärjestelmä muodostuu valtionvarainministeriön hallinnoimasta peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä toimii osana kuntien valtionosuusjärjestelmää kattaen myös yksityiset koulutuksen järjestäjät ja kuntayhtymät. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää esi- ja perusopetukseen rahoitusta sellaiseen toimintaan, jota valtiovarainministeriön hallinnoima kuntien ikäluokkapohjainen valtionosuus ei kata.

Parannetaan peruskoulun edellytyksiä toimia kaikkien lasten oppivelvollisuuskouluna huomioimalla koulujen toimintaympäristö niiden ohjauksessa ja rahoituksessa. Ennen valtionosuusjärjestelmän uudistamista toteutetaan olemassa olevaan tutkimukseen perustuva taustaselvitys peruskoulun toimintaympäristöä kuvaavista indikaattoreista.

- 27 Taataan lapsen oikeus turvalliseen ja laadukkaaseen opetukseen lähikoulussa.
- 28 Osana valtionosuusjärjestelmän uudistamista selvitetään perusopetuksen valtionosuuden perusteet tavoitteena tasa-arvoisen ja tasalaatuisen perusopetuksen saatavuuden varmistaminen. Tavoitteena on, että perusopetuksen rahoitus jatkossa perustuu nykyistä enemmän perusopetuksen toimintaympäristöä kuvaaviin indikaattoreihin, esimerkiksi kunnan maahanmuuttajien väestöosuuteen, aikuisväestön koulutustasoon sekä työttömyysasteeseen.

Tavoitteet, tuntijako ja opetussuunnitelmat uudistetaan

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

Perusopetuksen järjestämisen lähtökohtina ovat laadukas ja turvallinen lähikoulu ja yhtenäinen peruskoulu.

- 29 Perusopetusta kehitetään koko ikäluokalle yhteisenä, tasavertaiset edellytykset turvaavana opetuksena. Koulujen eriytyminen estetään
- 30 Valtioneuvosto päättää perusopetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen ja oppilaanohjaukseen (tuntijako) keväällä 2012. Uudistuksessa vahvistetaan taito- ja taideaineiden opetusta, liikuntaa, yhteiskunnallista kasvatusta, ympäristökasvatuksen asemaa ja oppiaineiden välistä yhteistyötä sekä monipuolistetaan kieliohjelmia.
- 31 Opetussuunnitelman perusteet uudistetaan 31.12.2014 mennessä siten, että opetussuunnitelmat voidaan ottaa käyttöön kaikkien perusopetuksen vuosiluokkien osalta 1.8.2016 lukien.

Ryhmäkokoja pienennetään

Valtio on suunnannut rahoitusta ryhmäkokojen pienentämiseen vuosina 2009–2011. Rahoitusta on voitu käyttää opettajien palkkaukseen jakamalla ryhmiä, lisäämällä jakotunteja ja resurssituntien samanaikaisopetukseen. Avustukset on jaettu ylläpitäjien tekemien suunnitelmien ja rahoitustarpeiden perusteella.

Opetuksen laatuun ja oppimistuloksiin voidaan tehokkaasti vaikuttaa varmistamalla riittävän pienet opetusryhmät. Ryhmäkokojen tulee olla sellaisia, että opettajalla on mahdollisuus seurata ja tukea oppilaan oppimista ja muuta kehitystä myös yhteistyössä kotien kanssa, edistää oppilaiden välistä yhteistyötä sekä käyttää monipuolisia menetelmiä.

- 32 Perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen ohjataan resursseja. Erityisesti panostetaan ryhmäkoko-suositukset ylittävien ryhmien määrän vähentämiseen.
- 33 Selvitetään tarve määrittellä perusopetuksen ryhmäkoko lainsäädännöllä, esimerkiksi tekemällä ryhmäkokoja koskevat suositukset velvoittaviksi. Selvityksessä otetaan huomioon ryhmäkoon vaikutus erilaisten lasten ja erilaisten ryhmien tarpeiden huomioimiseen ja kootaan tutkimustieto ryhmäkokojen vaikutuksesta oppimistuloksiin.

Laatukriteerit tukemaan koulujen toimintaa

Perusopetuksen laatukriteerit valmistuivat syksyllä 2009. Kriteereiden tavoitteena on opetuksen korkean laadun ja monipuolisen tarjonnan turvaaminen sekä opetuksellisten ja

sivistyksellisten perusoikeuksien takaaminen lapsille ja nuorille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta.

Perusopetuksen laatukriteerit on työkalu, jonka avulla voidaan tuottaa paikallisen tason tietoa perusopetuksen rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta. Laatukriteerit on myös ohjauksen väline, jonka avulla pyritään ohjaamaan perusopetuksen järjestämistä koskevia päätöksiä. Laatukriteerit määrittelevät osaltaan, millä perusteilla toimintaa voidaan analysoida ja millaisena toiminnan odotetaan toteutuvan, jotta se palvelisi asetettuja tavoitteita.

- 34 Edistetään perusopetuksen laatukriteerien käyttöönottoa valtionavustuksin sekä järjestämällä koulutusta alueellisen yhteistyön edistämiseksi perusopetuksen laatutyössä. Perusopetuksen laatukriteerit päivitetään ja niihin sisällytetään mm. aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kerhotoiminnan laatukriteerit.

Turvallinen koulupäivä

Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestää 98 % Manner-Suomen kunnista ja toimintaan osallistuu lähes 47 000 lasta vuosittain. Ensimmäisen vuosiluokan oppilaista 51 % osallistuu aamu- ja iltapäivätoimintaan. Toiminta työllistää yli 7 000 ohjaajaa.

Keskeisimmät kehittämiskohteet ovat toiminnan mahdollistaminen kaikille sitä tarvitseville pienille koululaisille, aamu- ja iltapäivätoiminnan ja koulun yhteistyön vahvistaminen, ohjaajien työsuhteiden pysyvyyden lisääminen sekä erityisoppilaiden ja muiden erityistä tukea tarvitsevien lasten toiminnan kehittäminen. Lisäksi palveluntuottajien mahdollisuuksia toiminnan pitkäjänteiseen kehittämiseen tulisi parantaa. Ohjaustuntimäärää on lisätty valtion vuoden 2011 talousarviossa 120 000 tunnilla enintään 3 250 000 tuntiin. Opetushallitus on vahvistanut perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet tammikuussa 2011. Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinnon perusteet on yhdistetty.

Kerhotoiminnan kehittäminen käynnistyi keväällä 2008. Opetuksen järjestäjät ovat voineet hakea valtion erityisavustusta kerhotoiminnan kehittämiseen. Mukana kehittämistyössä vuosina 2008–2011 on 336 opetuksen järjestäjää, joista Manner-Suomen kuntia on 93 %.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa ja koulun kerhotoimintaa kehitetään aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämisverkostojen ja kerhotoiminnan yhteyshenkilöiden yhteistyönä osana peruskoulujen toimintaa.

- 35 Koulujen aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kerhotoiminta antavat oppilaalle mahdollisuuden harrastuksiin koulupäivän yhteydessä.
- 36 Lisätään aamu- ja iltapäivätoiminnan tarjontaa perusopetuksen 1–2 luokan oppilaille sekä erityistä tukea tarvitseville, jotta kaikki mukaan haluavat saavat toimintapaikan. Tavoitteen toteutumista ja toiminnan laatua selvitetään Opetushallituksen vuosittain toteuttamalla seurantakyselyllä.

Perusopetuksen tehostetun ja erityisen tuen toimeenpanoa tuetaan

Tehostettua ja erityistä tukea koskeva laki perusopetuslain muuttamisesta tuli voimaan vuoden 2011 alusta. Oppilashuoltoa ja tietosuojaa koskevia pykälä sovellettiin kuitenkin elokuusta 2010 lähtien. Lainsäädännöllä täydennettiin erityisopetusta ja oppilaalle annet-

tavaa muuta tukea koskevia säännöksiä. Tavoitteena on vahvistaa oppilaalle suunnitelmallisesti ja oikea-aikaisesti annettavaa varhaista ja ennalta ehkäisevää oppimisen ja kasvun tukea. Opetuksen järjestäjät ovat ottaneet opetussuunnitelman perusteet käyttöön viimeistään elokuussa 2011.

Kansallisella tehostetun ja erityisen tuen kehittämistoiminnalla (KELPO) on tuettu lainsäädännön toimeenpanoa. Tavoitteena ovat monihallinnollisesti luodut opiskelun tuen rakenteet ja toimintamallit sekä niiden vakiinnuttaminen, lähikouluperiaatteen mukainen opetuksen järjestäminen, ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki, varhainen tunnistaminen ja tarkoituksenmukainen tuki, yleisten tuen muotojen tehostaminen kaikille oppilaille kuuluvina tukitoimina sekä tehostetun ja erityisen tuen vahvistaminen.

- 37 Perusopetuslain yleistä, tehostettua ja erityistä tukea koskevien säännösten toimeenpanoa tuetaan valtionavustuksin.
- 38 Seurataan, miten oppilaan oikeudet tehostettuun ja erityiseen tukeen toteutuvat ja annetaan Eduskunnan edellyttämä selvitys sivistysvaliokunnalle vuoden 2013 loppuun mennessä.

Oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittämistä tuetaan

Yleissivistävän koulutuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Kouluyhteisöissä kohdataan erilaistuvan ja eriarvoistuvan yhteiskunnan haasteet. Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön. Suvaitsevaisuus ei ole kehittynyt viime vuosien aikana tavoitellulla tavalla. Kansainvälisesti tarkasteltuna suomalaiset lapset ja nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa vähäiseksi.

Erilaisuuden hyväksymistä ja yksilöiden yhdenvertaista kohtelua on tarpeen kehittää. Koulujen toiminnassa tulee korostua osallisuus, hyvinvointi, turvallisuus, suvaitsevaisuus ja toisten kunnioittaminen. Koulukiusaamisen ja syrjinnän ehkäiseminen on tärkeä tehtävä.

- 39 Vahvistetaan koulua oppilaiden emotionaalisten ja sosiaalisten taitojen kehittäjänä ja tuetaan oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tehostetaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi. Lisätään suvaitsevaisuus- ja tapakasvatusta koulujen toiminnassa.

Sairaalaopetusta ja huostaan otettujen lasten opetusta parannetaan

Tunne-elämältään tai sosiaaliselta käyttäytymiseltään haasteellisten oppilaiden lasten- ja nuorisopsykiatriseen tutkimukseen ja hoitoon pääsy ja joustava siirtyminen takaisin kouluun on ensiarvoisen tärkeää. Osa edellä mainituista oppilaista odottaa pääsyä hoitoon tai lastensuojelun sijoitusta, osaa ei ole saatu hoidon piiriin muista syistä. Myös hoidosta takaisin kouluun siirtyvän oppilaan opetuksen järjestäminen tuottaa monesti vaikeuksia. Osa oppilaista on erilaisten tilapäisten opetusjärjestelyjen varassa. Sairaaloiden potilaspaikkoja on vähennetty ja hoito on viime vuosina painottunut avohoitoon. Kunnissa on tässä tilanteessa kehitetty erilaisia opetuksen järjestämismuotoja kuten hoidollisia pienryhmiä.

Selvitysten mukaan huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten koulussa tapahtuva perusopetus toteutuu pääosin laissa tarkoitettulla tavalla. Osalle lapsista opetusta ei kuitenkaan ole järjestetty lainsäädännön mukaisesti opetuksen järjestämisluvan saaneissa kouluissa eikä sairaalaopetuksessa.

- 40 Parannetaan avohoidossa olevien oppivelvollisten oikeutta osallistua perusopetukseen ja tarvittaessa sairaalaopetukseen sekä turvataan huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten oikeus perusopetukseen. Tarvittavat lainsäädännön muutokset tehdään vuonna 2012.
- 41 Huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen rahoitus uudistetaan yhteneväiseksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädännössä olevan laskutusoikeuden kanssa vuoden 2013 alusta lukien. Sosiaali- ja terveysministeriö täydentää asiakassuunnitelmaa ja kunnan ilmoitusvelvollisuutta koskevia lastensuojelulain säännöksiä.

Taiteen perusopetuksen saatavuutta parannetaan

Taiteen perusopetuksen oppilaitosrekisterissä on 465 kunnan hyväksymää taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa noudattavaa oppilaitosta. Taiteen perusopetusta on viime vuosina kehitetty ja laajennettu eri taiteenaloilla. Taiteen perusopetuksen opetustuntikoh- taisen valtiosuuden piirissä on 89 musiikkioppilaitosta ja 31 muiden taiteenalojen oppi- laitosta (arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteritaide). Kansalaisopistoissa pääosin aikuisille annettava taiteen perusopetus tukee taiteen perus- opetuksen alueellista tarjontaa, saatavuutta ja saavutettavuutta.

- 42 Edistetään taiteen perusopetuksen saatavuutta ja monipuolisuutta lisäämällä opetustuntikohtaista valtiosuutta eri taiteenaloilla. Selvitetään taiteen perusopetuksen alueellista saatavuutta ja oppilaitosverkon kehitystä.
- 43 Arvioidaan taidekasvatuspalvelujen alueellinen saatavuus osana peruspalvelujen arviointia.

Kansainvälistyminen vahvuutena

Kansainvälisen yhteistyön tavoitteena eri koulutusjärjestelmän alueilla on, että Suomi kykenee mahdollisimman tehokkaasti vaikuttamaan kansainvälisissä yhteyksissä tehtäviin koulutusta koskeviin linjauksiin. Yhteistyössä muiden maiden kanssa kykenemme kehittämään oppimista ja osaamista maailmanlaajuisesti.

Kansainvälinen kiinnostus maattamme kohtaan on kasvanut viime vuosien aikana. OECD:n Pisa-tutkimuksen osaamistasomittauksia hyödynnetään sekä kansallisessa että kansainvälisessä perusopetuksen kehittämistyössä.

- 44 Kouluopetuksen eurooppalaisiin yhteistyöhankkeisiin osallistuvien koulujen määrää kasvatetaan. Tavoitteena on lisätä liikkuvuusohjelmiin (mm. Comenius ja Nordplus Junior) osallistuvien koulujen määrää 10 %.

Toisen asteen koulutus

Koulutustakuu osana yhteiskuntatakuuta

Hallitus toteuttaa yhteiskuntatakuun vuoden 2013 alusta lukien niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Yhteiskuntatakuun toteuttaminen edellyttää useita eri hallinnonalojen samaan suuntaan vaikuttavia toimenpiteitä. Näitä valmistellaan työ- ja elinkeinoministeriön asettamassa työryhmässä.

Osana yhteiskuntatakuuta toteutetaan koulutustakuu. Jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan jatkumahdollisuus lukioissa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Hallituksen tavoitteena on, että kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä 20–24-vuotiaista yli 90 prosentilla on perusasteen jälkeinen tutkinto.

Perusta nuorten työllistymiselle luodaan perusopetuksessa. On tärkeää, että peruskoulu varustaa kaikki nuoret työelämän, yhteiskunnan ja elinikäisen oppimisen edellyttämällä tiedoilla ja taidoilla. Tehokkainta nuorten syrjäytymisen ehkäisyä on puuttua ongelmiin ja tarjota tukea sitä tarvitseville lapsille jo varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Perusopetukseen kohdistetaan tässä tarkoituksessa erityisiä kehittämistoimia.

Perusopetuksen suorittaminen ei kuitenkaan riitä, vaan toisen asteen tutkinnon suorittaminen on käytännössä työmarkkinoille pääsyn ja jatko-opintojen perusedellytys. Vuonna 2009 vajaa 86 prosenttia 30-vuotiaista oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon. Naisista perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittanut noin 90 prosenttia ja miehistä 82 prosenttia. Osuus on viime vuosina kasvanut vain vähän.

Koulutukseen pääsy edellyttää, että perusopetuksen jälkeistä koulutusta on tarjolla riittävästi. Tässä suhteessa tilanne on varsin hyvä. Nuorten ikäluokat tulevat kehittämissuunnitelmakaudella pienentymään ja koulutuspaikkoja tulee ikäluokkaan suhteutettuna olemaan nykyistä enemmän. Haasteena on kuitenkin koulutuspaikkojen alueellinen jakautuminen. Ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen alueellisessa saavutettavuudessa on tällä hetkellä huomattavia eroja.

Koulutuspaikkojen ikäluokkaa suurempi määrä ei myöskään vielä takaa sitä, että kaikki pääsevät koulutukseen. Osa koulutuspaikoista kohdentuu moninkertaiseen koulutukseen henkilöille, joilla on jo tutkinto suoritettuna samaan aikaan kun koulutuksen ulkopuolelle jää joka vuosi tuhansia perusasteen päättäneitä ja ilman tutkintoa oleva hakijoita.

Oppilaitokset ja korkeakoulut ja useat muut toimijat antavat opintojen etenemisen ja koulutus- ja uravalintojen tueksi ohjausta ja tuottavat tietoa työ- ja koulutusvaihto-

ehdoista. Ohjauksen toteutumisessa on kuitenkin kehittämistarpeita ja vakavia katve-alueita. Myös ohjaustehtävissä toimivien osaaminen edellyttää jatkuvaa kehittämistä.

Perusopetusta kehitetään aiemmin todetulla tavalla. Yhteiskuntatakuun toteutumista tuetaan myös mahdollistamalla joustavat opintopolut ja koulutuksen ja työn joustava yhdistäminen sekä hyödyntämällä vapaan sivistystyön oppilaitosten mahdollisuudet ja osaaminen. Näitä toimia on kuvattu tarkemmin jäljempänä. Lisäksi yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi:

- 45 Koulutuspaikkojen määrän ja alueellisen suuntaamisen yhtenä keskeisenä kriteerinä on koulutustakuun toteutuminen osana yhteiskuntatakuuta..
- 46 Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteita uudistetaan siten, että perusasteen päättäneiden ja ilman toisen asteen tutkintoa olevat voidaan valita ensin toisen asteen opiskelijavalinnassa. Tavoitteena on, että uudistetut perusteet otetaan käyttöön vuonna 2013 yhdessä uudistetun sähköisen hakujärjestelmän kanssa. Oppilaitosta vaihtaville opiskelijoille vahvistetaan erillisvalintoja ja tutkinnon aiemmin suorittaneet ohjataan pääsääntöisesti aikuisille soveltuviin koulutusmuotoihin kuten näyttötutkintokoulutukseen.
- 47 Kunnat seuraavat nuorten sijoittumista ja huolehtivat siitä, että sijoittumattomat nuoret saavat tarvitsemansa tietoa, neuvontaa ja ohjausta.
- 48 Kehitetään ohjausta:
  - Lukioihin ja ammatilliseen koulutukseen laaditaan hyvän opinto-ohjauksen kriteerit siten, että ne voidaan ottaa käyttöön syyslukukaudella 2014. Ammatillisen koulutuksen osalta kriteerit otetaan käyttöön osana laatustrategian toimeenpanoa.
  - Kehitetään sähköisiä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita osana SAdE-ohjelman Oppijan verkkopalvelua.
  - Ohjaustyötä tekevien peruskoulutusta kehitetään vastaamaan ohjaustyön lisääntyneisiin vaatimuksiin. Samoin parannetaan eri hallinnonalojen ja työelämän ohjaustehtävissä toimivien jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksia.

Opiskeluhoiltoa laajennetaan

Toisen asteen koulutuksen opiskeluhoillossa on puutteita. Keskeisiä ongelmia ovat alueelliset ja kuntakohtaiset erot palveluiden saatavuudessa, epäyhtenäiset käytännöt sekä lainsäädännön pirstaleisuus. Palvelujen riittämättömyyden takia esimerkiksi mielenterveys-ongelmista kärsiville ei pystytä antamaan tukea riittävän lähellä.

- 49 Opiskeluhoiltoa kehitetään yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Tavoitteena on vahvistaa toisen asteen opiskelijoiden hyvinvoinnin ylläpitämiseen tarvittavia opiskeluhoiltojen palveluja. Lisätään palvelujen suunnitelmallisuutta ja kehittämistä nykyistä enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia edistäväksi. Tavoitteena on säätää laki opiskeluhoiltoista.

Rakenteita kehitetään

Peruskoulujen määrä vähentyi edellisellä vuosikymmenellä noin tuhannella ja oppilasmäärä noin 51 tuhannella⁵. Vaikka peruskouluja on lakkautettu noin 100 koulun vuosivauhdilla, on perusopetuksen maantieteellinen saavutettavuus pysynyt valtakunnan tasolla lähes samana.⁶ Kouluverkkomuutokset ovat siten toteutuneet varsin hallitusti lasten määrän vähentymisen tahdissa.

Tällä hallituskaudella alkavat nuorisoikäluokat eli lukioissa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevien määrät laskea. Tämä tulee väistämättä näkymään lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien opetuspisteiden vähentymisenä. Kuntauudistus, jossa tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne, tukee toisen asteen oppilaitosverkon hallittua sopeuttamista ikäluokkien pienenemiseen.

Lukioverkko ei ole toistaiseksi juuri muuttunut. Vuonna 2009 tehdyn valtioneuvoston kunta- ja palvelurakennehanketta koskeneen selonteon mukaan kuntaliitokset ovat edistäneet lukioverkon laajempaa tarkastelua, mutta tärkein syy toteutuneisiin lukioverkon muutoksiin on ollut pitkällä aikavälillä tapahtunut opiskelijamäärän pieneneminen.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkkoa on koottu, mutta se on vielä osin hajanainen eikä koulutuksen järjestäjien palvelukyky kaikilta osin vastaa yksilöiden ja työelämän osaamistarpeita. Ammatillisen koulutuksen palvelukykyä vahvistavaa rakenteellista kehittämistä on siksi jatkettava.

- 50 Käynnistetään toisen asteen koulutuksen palvelukykyä vahvistamisen ja rakenteellisen kehittämisen toimenpideohjelma toisen asteen koulutuksen alueellisen saavutettavuuden turvaamiseksi lisäämällä oppilaitosrajat ylittävää tilojen, tukipalvelujen ja opettajaresurssien käyttöä. Tavoitteena on vahvistaa koulutuksen vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta sekä varmistaa yksilöiden tarpeisiin vastaavien koulutuspalveluiden saatavuus maan eri osissa ja molemmissa kieliryhmissä. Ohjelmalla tuetaan elinvoimaisen, toimintakykyisen ja eheän toimipisteverkon ja järjestäjärakenteen muodostumista.
- 51 Osana toimenpideohjelmaa ammatillista koulutusta kohdennetaan uudelleen työelämän alakohtaisten ja alueellisten tarpeiden sekä väestökehityksen mukaisesti. Samalla huolehditaan siitä, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat työelämän ja yksilöiden osaamistarpeisiin vastaamisen kannalta riittävän vahvoja toimijoita.

Joustavat opintopolut

Koulutuksen alueellisen saavutettavuuden ja laadun turvaamiseksi ja työelämän moninaiisiin osaamistarpeisiin vastaamiseksi on tarpeen lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia hyödyntää eri oppilaitosten opetustarjontaa. Tämä edellyttää tutkinnoilta ja opetusjärjestelyiltä nykyistä suurempaa joustavuutta. Tukintojen joustavuus ja tutkinnon osien suorittamismahdollisuudet vähentävät myös tarpeetonta moninkertaista koulutusta ja tehostavat koulutuksen voimavarojen käyttöä. Joustavuuden lisäämiseen on hyvät edellytykset kun sekä ylioppilastutkintoa ja lukiokoulutuksen sisältöjä että ammatillisen koulutuksen tutkintoja uudistetaan hallituskaudella.

⁵ Luvut sisältävät esiopetuksen

⁶ Lääninhallitusten peruspalvelujen arviointi 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009

- 52 Ylioppilastutkintoa ja lukiokoulutusta sekä ammatillisia tutkintoja kehitetään erillisinä tutkintoina. Samalla parannetaan mahdollisuuksia rakentaa joustavia opintopolkua ja lisätään mahdollisuuksia suorittaa osia opinnoista yli tutkintorajojen. Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä lisätään. Lukiokoulutusta ja ammatillisia tutkintoja uudistettaessa tuetaan toisen asteen koulutuksen yhteistyötä edistäviä ratkaisuja ja poistetaan yhteistyön esteitä.
- 53 Ammatillisten tutkintojen joustavuutta lisätään siten, että yksilölliset valinnat ja tutkintojen suorittaminen myös osa kerrallaan on mahdollista silloin kun se on työelämän ja yksilön tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista. Nuorten koulutuksen ensisijaisena tavoitteena on kokonaisen tutkinnon suorittaminen. Aikuiskoulutuksessa tavoitteena on tukea osaamisen kehittämistä työuran eri vaiheissa.
- 54 Ammatillisessa koulutuksessa hyödynnetään työvaltaisia opiskelumenetelmiä ja vaihtoehtoisia koulutusmalleja mm. yhdistämällä erilaisia ammatillisen koulutuksen järjestämismuotoja. Kehitetään menettelyjä oppisopimuskoulutuksen osallistumiskynnyksen alentamiseksi
- 55 Perusopetuksen lisäopetuksen, ammatillisen koulutuksen valmistavien ja valmentavien koulutusten sekä työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön yhteistyötä vahvistetaan ja työnjakoa selkeytetään siten, että tukevat tehokkaasti jatko-opintoihin siirtymistä.

Lukiokoulutus

Lukion rahoitusperusteet uudistetaan

Lukion valtionosuusjärjestelmä on laskennallinen ja perustuu toteutuneisiin valtakunnallisiin kustannuksiin. Lukiossa kunnille ja kuntayhtymille määrättäviä yksikköhintoja on korotettu vähäisen opiskelijamäärän perusteella. Korotus ei ole koskenut yksityisiä koulutuksen järjestäjiä. Korotus on astunut voimaan, jos kunnassa/kuntayhtymässä, lukio-opiskelijoiden määrä on ollut alle 200. Korotus on ollut opiskelijaa kohden vielä korkeampi, jos mainittu opiskelijamäärä on alittanut 60. Korotuksen kokonaisrahoitus on runsaat 30 miljoonaa euroa vuositasolla. Korotus on pienentänyt muiden koulutuksen järjestäjien rahoitusta vastaavasti. Korotusta saavia pieniä kuntia on 175.

Rahoitusta koskevien muutosten tulee tukea lukioverkon kehittämistä ja turvata lukio-koulutuksen alueellinen saavutettavuus. Olosuhdetekijät tulee ottaa huomioon. Etä-opetuksen tarjoamat mahdollisuudet tulee hyödyntää opetustarjonnan turvaamisessa ja opetuksen monipuolistamisessa. Rahoitusperusteiden uudistamisen tulee tukea lukiokoulutuksen laadun ja tuloksellisuuden kehittämistä ja kannustaa koulutuksen läpäisyyn.

- 56 Lukiokoulutuksen rahoitusperusteet uudistetaan ottaen huomioon toisen asteen rahoituksen kokonaisuus ja rahoitustaso sekä ylläpitäjäneutraalisuus. Rahoitusta uudistetaan siten, että se turvaa ikäluokkien pienentyessä lukiokoulutuksen laadun ja alueellisen saavutettavuuden myös etäopetusta hyödyntäen. Rahoitusperusteisiin sisällytetään tuloksellisuusrahoitusosuus, joka palkitsee koulutuksen laadusta ja laadun parantamisesta, esimerkiksi yksilön oppimistulosten paranemisesta ja vähäisistä keskeyttämisistä.

Lukion tavoitteet, tuntijako ja opetussuunnitelmat uudistetaan

Voimassa oleva lukiokoulutuksen yleisiä valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijako koskeva valtioneuvoston asetus⁷ sekä sen mukaiset lukion opetussuunnitelman perusteet otettiin käyttöön syyslukukaudella 2005. Opetussuunnitelman perusteet on uudistettu keskimäärin kymmenen vuoden välein.

Lukiokoulutuksen yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako sekä lukion opetussuunnitelman perusteet perustuvat 2000-luvun alun tieto- ja osaamistarpeisiin. Tulevai-

⁷ Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002)

suuden tieto- ja osaamistarpeet sekä työelämäyhteys ja -tietämys edellyttävät koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen kehittämistä ja uudistamista. Yleissivistyksen vahvistamiseksi ja laajentamiseksi tulisi opinnoissa tavoitella aikaisempaa syvällisempiä tietoja, taitoja, osaamista sekä joustavia mahdollisuuksia suorittaa osia toisen asteen tutkinnoista yli tutkintorajojen. Samalla tulee lisätä myös integroivaa ja kokonaisuuksien hallintaan valmentavaa opetusta ja opiskelua kaikille yhteisinä opintoina. Aikuisopiskelun omaleimaisuus on turvattava myös jatkossa.

- 57 Lukiokoulutuksen valtakunnallisia tavoitteita ja tuntijakoa koskeva valtioneuvoston asetus sekä lukion opetussuunnitelman perusteet uudistetaan perusopetuksen tavoitteita ja tuntijakoa koskevan asetuksen uudistamisen jälkeen.

Ylioppilastutkinnon kehittäminen

Ylioppilastutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyysden. Tutkintoon sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa ja reaaliala-aineissa järjestettäviä kokeita. Tutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä valintansa mukaan kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat toisessa kotimaisessa kielessä, yhdessä vieraassa kielessä, matematiikassa ja reaaliala-aineissa järjestettävä koe. Lisäksi tutkintoon osallistuva voi suorittaa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen.

Ylioppilastutkinto on toiminut lukion päättötutkintona. Lisäksi sitä on hyödynnetty valittaessa opiskelijoita lukion jälkeisiin opintoihin. Tutkinnon kehittämisessä on otettu molemmat näkökulmat huomioon. Tutkinnon hyödyntäminen jatkossa entistä enemmän korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa edellyttää tutkinnolta entistä enemmän opiskelijoiden yleisen osaamisen ja heidän tiedon käsittelyvalmiuksiensa arviointia sekä koearvosanojen vertailukelpoisuutta.

- 58 Ylioppilastutkintoa kehitetään tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tutkintoon kehitetään koko lukion oppimäärään perustuva ja kokonaisuuksien hallintaa vaativa yleissivistystä sekä tiedon käsittelyä ja pätevyyden arvioinnin taitoja mittaava koe. Tieto- ja viestintäteknikkaa otetaan käyttöön asteittain tutkinnon suorittamisessa.
- 59 Ylioppilastutkinnon opiskelijavalinnoissa hyödyntämisen mahdollistamiseksi varmistetaan tutkintoon sisältyvien koearvosanojen vertailukelpoisuus yli koerajojen ja kirjoituskertojen.
- 60 Pienennetään opiskelijoille aiheutuvia opiskelukustannuksia ja parannetaan opiskelijoiden taloudellista asemaa siirtämällä ylioppilastutkintolautakunnan kiinteät kanslia- ja vuokratkustannukset valtion talousarviomenoksi. Muutos toteutetaan vuodesta 2012 lukien.

Ammatillinen koulutus

Keskeyttämistä vähennetään

Ammatillisen koulutuksen vetovoima on tasaisesti parantunut ja tällä hetkellä n. 45 % perusopetuksen päättäneistä siirtyy välittömästi ammatilliseen koulutukseen. Osuus oli 36 % vuonna 2001. Keskeyttäminen on vähentynyt tasaisesti koko 2000-luvun ajan. Lukuvuonna 2008–2009 ammatillisen koulutuksen keskeytti kokonaan vajaa 8 %, kun vastaava osuus lukuvuonna 2000–2001 oli melkein 12 %. Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneitä oli vuonna 2008 noin 12 000 ja esimerkiksi vuonna 2004 noin 12 400. Keskeyttäneiden absoluuttinen määrä ei siten ole merkittävästi pienentynyt. Ammatillisen koulutuksen tavoiteajassa läpäisseiden osuus ei myöskään 2000-luvulla ole kasvanut toivotulla tavalla. Vuoden 2000 uusista opiskelijoista 57 % suoritti ammatillisen perustutkinnon tavoiteajassa tai nopeammin. Viimeisin tilasto on vuoden 2005 uusista opiskelijoista, joista tutkinnon läpäisi tavoiteajassa tai nopeammin 58 %.

- 61 Toteutetaan ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma, jolla vähennetään koulutuksen keskeyttämistä ja tuetaan opintojen etenemistä sekä tutkintojen suorittamista tavoiteajassa.

Ammatillista tutkintojärjestelmää kehitetään

Ammatillisten tutkintojen tulee perustua työelämän osaamistarpeisiin ja tutkintojärjestelmän tulee muodostaa selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus, joka tukee opintojen joustavaa suorittamista ja elinikäistä oppimista. Lähtökohtana on, että ammatillinen peruskoulutus antaa opiskelijalle vahvan ammattitaidon, joka mahdollistaa nopean työelämään siirtymisen sekä laaja-alaisia ammatillisia ja elinikäisen oppimisen valmiuksia. Ammatillisen aikuiskoulutuksen avulla tuetaan työuran eri vaiheissa olevien osaamisen kehittämistä siten, että osaaminen vastaa muuttuvien työmarkkinoiden sekä yksilöiden urakehityksen tarpeita.

Ammatilliseen koulutukseen siirtymisen edistämiseksi kehitettyjen valmistavien ja valmentavien koulutusten järjestelmä on monimutkainen ja voi johtaa moninkertaiseen koulutukseen ja hidastaa tutkintoon johtavaan koulutukseen siirtymistä. Tukimuotojen paremmalla hyödyntämisellä ja suuntaamisella voitaisiin tukea aliedustettujen ryhmien koulutukseen pääsyä ja tutkinnon suorittamista.

- 62 Vahvistetaan ammatillisten perustutkintojen ja ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osaamisperusteisuutta.

- 63 Kehitetään ammatillista tutkintojärjestelmää siten, että se muodostaa työelämän osaamistarpeiden näkökulmasta selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Ammatillisesta tutkintorakenteesta ja siihen kuuluvista tutkinnoista päätetään yhdessä asetuksessa. Yhtenäistetään ammatillisten tutkintojen nimet ja muodostetaan tutkintonimikkeet tutkintoihin. Vakiinnutetaan työnjohtokoulutus työelämän kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Otetaan käyttöön ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalainen siirtojärjestelmä (ECVET) kaikissa ammatillisissa tutkinnoissa vuonna 2013.
- 64 Ammatilliseen koulutukseen valmistavien ja valmentavien koulutusten asema ja sisältö selkiytetään.

Ammatillisen koulutuksen laadunhallintaa vahvistetaan

Ammatillisen koulutuksen laadun parantamiseksi on toteutettu monipuolisia ja laaja-alaisia toimenpiteitä. Koulutuksen laatu on parantunut, mutta koulutuksen järjestäjien välillä on edelleen suuria eroja. Samaan aikaan odotukset ja vaatimukset koulutuksen laatua kohtaan ovat kasvaneet. Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen toimintaprosessien kehittäminen sekä asiakaslähtöisyyden ja vaikuttavuuden vahvistaminen edellyttävät koulutuksen järjestäjiltä systemaattista laadunhallintaa. Tällä hetkellä noin kolmasosalla ammatillisen koulutuksen järjestäjistä on toimiva laadunhallintajärjestelmä, mutta useilla järjestäjillä laadun kehittäminen on vasta alkuvaiheessa. Toimiva laadunhallinta tukee myös toiminnan kustannustehokkuuden lisäämistä.

- 65 Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen laadunhallintaa siten, että kaikilla ammatillisen koulutuksen järjestäjillä on vuoteen 2015 mennessä toimiva laadunhallintaa ja laadun jatkuvaa parantamista tukeva järjestelmä. Kehitetään systemaattinen menettely ja tukimuodot laatutyön eri vaiheessa olevien koulutuksen järjestäjien kannustamiseksi laadun jatkuvaan parantamiseen
- 66 Kehitetään työpaikalla tapahtuvan opiskelun ja oppisopimuskoulutuksen laadunhallinnan välineitä ja menettelyitä.
- 67 Kehitetään ammatillisen peruskoulutuksen oppimistulosten seuranta-arviointia ja siihen kytkeytyvää sähköistä seuranta- ja palautejärjestelmää niin, että se tukee koulutuksen laadun kehittämistä ja oppimistulosten parantamista.

Rahoituksen kannustavuutta lisätään ja ohjausta yhtenäistetään

Nykyinen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmä on epäyhtenäinen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien rahoitusta tulee kehittää niin, että se muodostaa nykyistä selkeämmän kokonaisuuden ja tukee elinikäisen oppimiselle, yhteiskuntatakuun toteuttamiselle sekä koulutusjärjestelmän laadulle, tehokkuudelle ja tuloksellisuudelle asetettavien tavoitteiden saavuttamista. Myös ammatillisen koulutuksen ohjaus- ja säätelyjärjestelmää tulee kehittää siten, että se tukee edellä mainittuja tavoitteita.

Ammatillisen erityisopetuksen opiskelijamäärät ovat lisääntyneet voimakkaasti viime vuosina. Samalla opiskelijoiden palvelutarpeen vaihtelu on lisääntynyt. Erityisopetuksen rahoitus ei nykyisin ota riittävästi huomioon palvelutarpeissa olevia eroja.

- 68 Uudistetaan ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen rahoitusta yhdessä tutkintojärjestelmän kehittämisen kanssa. Tavoitteena on tukea nykyistä paremmin koko ikäluokan kouluttamista, koulutuksen läpäisyn parantamista, nopeampaa siirtymistä työelämään ja aiemmin opitun tunnustamista. Rahoituksen määräytymisperusteissa otetaan lisäksi huomioon yksilöllisten opintopolkujen toteuttaminen ja tutkinnon osa kerrallaan etenevän tutkintojen suorittamistavan vaikutukset.
- 69 Ammatillisen erityisopetuksen rahoitusperusteita uudistetaan siten, että ne tukevat erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukipalvelujen järjestämistä palvelutarpeen mukaisesti.
- 70 Kehitetään ammatillisen koulutuksen ohjausjärjestelmää siten, että ammatillista perus- ja lisäkoulutusta voidaan ohjata elinikäisen oppimisen periaatteella toimivana kokonaisuutena nuorten ja aikuisten erityispiirteet huomioiden.

Kansainvälistymistä edistetään

Kansainvälistyminen on olennainen osa ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaa. Opiskelijat suorittavat enenevässä määrin opintoja ulkomailla. Oppilaitosten opettajat ja johto kehittävät osaamistaan ja antamaansa koulutusta kansainvälisten kumppaneiden kanssa erilaisissa yhteistyöprojekteissa. Ammatillisen koulutuksen vientihankkeita on toteutettu jo pitkään, mutta vaihtelevilla käytännöillä.

Ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön tavoitteena on lisätä ammatillisen osaamisen vertailtavuutta Euroopassa ja näin edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta sekä eurooppalaisten työmarkkinoiden kehittymistä. Ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmä (ECVET) edistää liikkuvuutta ja tutkintojen vertailtavuutta.

- 71 Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden, tutkinnon suorittaneiden ja opetushenkilöstön liikkuvuutta lisätään edelleen. Tavoitteena on lisätä pitkäkestoista opiskelijaliikkuvuutta 30 % ja opettajien kansainvälisiä työelämäjaksoja ja muuta liikkuvuutta 20 % vuoteen 2016 mennessä. Edistetään koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia osallistua kansainväliseen vertaisoppimiseen ja -arviointiin.
- 72 Vaikutetaan aktiivisesti eurooppalaisen ammatillisen koulutuspolitiikan tavoitteenasetteluun ja edistetään ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön (Kööpenhaminan prosessi) tavoitteiden saavuttamista Suomessa.
- 73 Lisätään ammatilliseen koulutukseen liittyvää opetushallinnon ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien verkostojen yhteistyötä Euroopan unionin ulkopuolisten maiden kanssa.
- 74 Tehostetaan ulkomailla suoritettuja opintojen, työssäoppimisen ja työkokemuksen hyväksilukemista osana ammatillisen tutkinnon suorittamista.

Korkeakoulut ja tutkimus

Rakenteellista kehittämistä vauhditetaan

Korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen on edennyt viime vuosina korkeakoulujen omien kehittämislinjausten pohjalta. Yliopistojen määrä on vähentynyt 20 yliopistosta 16 yliopistoon ja ammattikorkeakoulujen 30 ammattikorkeakoulusta 25 ammattikorkeakouluun. Samanaikaisesti korkeakouluverkko on tiivistynyt korkeakoulujen toimipisteiden vähetessä.

Korkeakouluverkkomme on edelleen liian sirpaloitunut. Koulutustarjonnan suuntaamisessa ei ole huomioitu riittävästi työelämän osaamistarpeiden muutoksia. Läpäisyyn, vetovoimaan ja opiskelijoiden työllistymiseen liittyvät ongelmat ovat yleisimpiä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen pienissä sivutoimipisteissä. Yliopistouudistus loi edellytyksiä yliopistojen rakenteelliseen uudistumiseen. Ammattikorkeakouluilla ja niiden ylläpitäjillä ei vielä ole ollut vastaavia edellytyksiä.

Alueiden kilpailukyky riippuu niiden menestyksestä globaaleilla markkinoilla. Voimavaroja tulee koota yhteen alueellisiksi osaamiskeskittymiksi sekä määrittää yhteistyölle yhteiset strategiset tavoitteet ja sopia keskinäisistä työnjaoista. Vaikuttavuutta syntyy koulutuksen ja tutkimuksen laadun parantamisella ja tutkimus- ja innovaatio-osaamisen hyödyntämisellä yritys- ja työelämässä.

- 75 Ammattikorkeakoulujen toiminnan laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta vahvistetaan uudistamalla ammattikorkeakouluja koskeva lainsäädäntö. Ammattikorkeakouluista muodostetaan vuoden 2014 alusta itsenäisiä oikeushenkilöitä, joilla on vahva omistuksellinen kytkentä omaan toimintaympäristöönsä. Ammattikorkeakoulujen rahoitusvastuu siirretään samanaikaisesti kokonaan valtiolle. Ammattikorkeakoulujen johtamisjärjestelmiä uudistamalla luodaan edellytyksiä laadun ja vaikuttavuuden parantamiselle myös rakenteellisin uudistuksin.
- 76 Jokaisessa maakunnassa toimii yksi tai useampi korkeakoulu. Korkeakoulurakenteet vaihtelevat eri puolilla maata siten, että ne vahvistavat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen profiileja ja painoaloja ja palvelevat tarkoituksenmukaisella tavalla alueiden kehittämistarpeita. Yhteistyötä tuetaan tarkoituksenmukaisilla toimintaja hallintorakenteilla. Yliopistojen tehtävissä korostetaan tieteellistä tutkimusta ja ammattikorkeakoulujen tehtävissä työelämäyhteyksiä ja aluevaikuttavuutta.
- 77 Korkeakoulutuksen laadun ja tehokkuuden lisäämiseksi edistetään korkeakoulujen rajat ylittävää tilojen tukipalvelujen ja opettajaresurssien yhteiskäyttöä.

- 78 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksella tuetaan nykyistä paremmin koulutuksen tavoitteita, kuten koulutuksen läpäisyn parantamista, nopeampaa siirtymistä työelämään ja hallinnon tehostamista sekä opetuksen ja tutkimuksen laadun parantamista, kansainvälistymistä sekä korkeakoulujen profiloitumista vahvuusaloilleen. Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli otetaan käyttöön vuonna 2013 ja siihen sisällytetään tieteellisen tutkimuksen laatua ja hyödynnettävyyttä tukevia kriteerejä. Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallista poistetaan nykyinen kustannuspohjaisuus ja uusi malli otetaan käyttöön vuonna 2014. Korkeakoulujen rahoitusmalleja kehitetään siten, että ne kannustavat yhteistyöhön ja työnjakoon. Korkeakoulutuksen rahoitusmallit muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden, jossa huomioidaan korkeakoulusektorien erityispiirteet.
- 79 Korkeakoulujen koulutustarjonta vuonna 2016 mitoitetaan kansallisen ennakkoinnin pohjalta:
- Yliopistojen koulutustarjonnan kokonaisvolyymi säilytetään nykyisellä tasolla. Alakohtaista lisästarvetta on erityisesti opettajankoulutuksessa. Alakohtaiset lisäykset toteutetaan nykyistä koulutustarjontaa uudelleen suuntaamalla.
  - Ammattikorkeakoulujen aloittajamääriä vähennetään 2 200 aloituspaikalla vuonna 2013. Vähennykset suunnataan erityisesti kulttuurialalle, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle sekä tekniikan ja liikenteen alalle. Sosiaali- ja terveysalalla on lievää koulutuksen lisästarvetta.
- 80 Vuodesta 2013 alkaen toteutetaan Taideyliopisto yhdistämällä Sibelius-Akatemia, Kuvataideakatemia ja Teatterikorkeakoulu. Taideyliopiston toimintaedellytykset turvataan.
- 81 Yliopistokeskuksilla on tiivis yhteys emoyliopistojen toimintaan. Niiden asema turvataan suuntaamalla niiden toimintaa korkeakoulujen osaamista täydentävään, alueiden tarpeita palvelemaan aikuiskoulutukseen ja tutkimustoimintaan.
- 82 Rakenteellisesti uudistuneen korkeakoululaitoksen toimintaedellytysten turvaamiseksi:
- Hallitus varautuu tekemään yliopistoihin vuosina 2012–2014 harkinnanvaraisia kohdennettuja finanssisijoituksia yliopistojen toiminnan laadun ja vaikuttavuuden perusteella.
  - Uudistuneiden ammattikorkeakoulujen toimintaedellytyksiä varaudutaan vahvistamaan finanssisijoituksin vuosina 2014–2015 alueiden elinvoimaisuuden, kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.
  - Yksityishenkilöiden korkeakoululahjoitusten verovähennyskelpoisuutta jatketaan.

Laadukkaasta koulutuksesta nopeammin työelämään

Korkeakoulujärjestelmän nykyisiä heikkouksia ovat hidas opintoihin sijoittuminen, heikko läpäisy ja moninkertainen koulutus. Suomessa 20–29-vuotiaista koulutuksessa on yli 40 %, kun muissa OECD-maissa vain joka neljäs. Yliopistojen tutkinnonuudistus ei ole lyhentänyt opiskeluaikoa eikä merkittävästi lisännyt koti- ja ulkomaista liikkuvuutta. Korkeakouluopintoja hidastavat mm. työssäkäynti opintojen aikana, puutteellinen opiskelukyky sekä kokemus väärällä alalla opiskelusta.

Korkeakoulujen opiskelijavalinnan uudistaminen on käynnistetty korkeakouluopintoihin sijoittumisen nopeuttamiseksi. Opiskelijavalintojen uudistamisen tavoitteena on opiskelijoiden valintatilanteen helpottaminen vähentämällä hakukohteiden määrää ja

siirtymällä laajempiin valintakokonaisuuksiin. Korkeakoulujen yhteinen sähköinen haku- ja valintajärjestelmä otetaan käyttöön vuonna 2013. Ensimmäistä tutkintoon johtavaa korkeakoulupaikkaa hakevat valitaan jatkossa eri ryhmänä kuin korkeakoulututkinnon jo suorittaneet tai korkeakoulussa opiskelevat.

Korkeakoulutuksen nykyinen säätely on liian yksityiskohtaista. Opiskelijavalintojen uudistuksen yhteydessä on tarve uudistaa myös koulutusvastuiden säätelyä siten, että korkeakoulujen kyky vastata joustavasti tieteen, työelämän ja yhteiskunnan muutoksiin vahvistuu. Opintojen etenemistä ja opiskelumotivaatiota edistetään siten, että opintojen yksityiskohtaisempi suuntautuminen tapahtuu vasta opintojen myöhemmässä vaiheessa.

Yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnoilla on erilaiset tavoitteet ja sisällöt. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet siirtyvät pääasiallisesti työelämään. Yliopistoista työelämään siirrytään ensisijaisesti ylempään korkeakoulututkinnon pohjalta. Tavoitteena on, että yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet siirtyvät tutkinnon suorittaneina työelämään vuotta nykyistä nopeammin.

- 83 Uudistetaan korkeakoulujen koulutusvastuuta ja tutkintoja koskeva säätely siten, että korkeakoulujen autonomiaa koulutuksen järjestämistavoissa vahvistetaan. Uudet säädökset tulevat voimaan vuoden 2014 alusta lukien. Säädökset valmistellaan siten, että korkeakoulujen koulutusvastuiden kokonaisuus selkiytyy, yhteiskunnan koulutus- ja osaamistarpeet turvataan, ja koulutusta voidaan koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi.
- 84 Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa yhdessä korkeakoulujen kanssa siitä, että korkeakoulujen opiskelijavalinnat ja korkeakouluopintojen rakenteet on uudistettu 2015 loppuun mennessä nopeuttamaan korkeakoulutukseen pääsyä. Korkeakoulujen päävalinnat varataan ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakeville.
- 85 Kehitetään joustavia opiskelijavalinnan tapoja, joilla mahdollistetaan opintojen aloittaminen aiempien opintojen ja suoritettujen tutkinnon osien perusteella sekä joustava siirtyminen korkeakoulujen sisällä ja välillä.
- 86 Korkeakoulut nostavat opetuksen ja ohjauksen tasoa ja parantavat tutkintojen läpäisyä kaikilla tutkintotasolla:
  - Jokaiselle opiskelijalle turvataan laadullisesti tasavertaiset koulutusedellytykset ja opiskelijapalvelut koulutuspaikkakunnasta riippumatta.
  - Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitus kytketään nykyistä tiiviimmin tutkintojen suoritusajankäyttöön ja suoritettuihin opintopisteisiin.

Laadukkaalla tutkimuksella ja innovaatiotoiminnalla kilpailukykyä ja vaikuttavuutta

Talouden kasvu, elinkeinorakenteen uudistuminen ja pitkän aikavälin kilpailukyky perustuvat korkeatasoiseen osaamiseen, joka edellyttää sekä perustutkimuksen vahvistamista sekä sen rinnalla alueelliseen työelämään ja yrityksiin kytkeytyvää monipuolista, uutta luovaa soveltavaa tutkimusta.

Suomen kokonaistutkimuspanos kasvoi 2000-luvulla keskimäärin 5 prosenttia vuodessa. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen bkt-osuus säilytetään nykyisellä noin neljän prosentin tasolla. Yritysten, yliopistojen ja julkisen sektorin keskinäiset rahoitusosuudet pyritään säilyttämään nykytasolla.

Useat kotimaiset ja kansainväliset arvioinnit ovat viime vuosina nostaneet esiin suomalaisen tutkimusjärjestelmän puutteita ja kehittämistarpeita: Suomen tieteellisen tutkimuksen taso ei ole 2000-luvulla kehittynyt odotetulla tavalla, tutkimusjärjestelmä on pirstoutunut moniin pieniin yksiköihin, valtion tutkimuslaitokset eivät muodosta toiminnallista kokonaisuutta ja toimivat osin irrallaan muusta tutkimusjärjestelmästä. Kansainvälinen koulutus- ja tutkimusyhteistyö on edennyt hitaasti.

Tutkimusjärjestelmän vahvistamiseksi ja työnjaon selkeyttämiseksi:

- 87 Tutkimus- ja innovaationeuvoston johdolla laaditaan eri toimijoiden yhteistyönä tiedestrategia, jossa otetaan huomioon sekä perustutkimuksen edellytykset että tarve vahvistaa tutkimuslähtöisten innovaatioiden syntyä.
- 88 Tutkimuksen tasoa nostetaan ja tutkimusedellytykset turvataan niin, kyetään jatkuvasti tuottamaan sekä perustutkimuksesta että kehittämistoiminnasta syntyviä korkeatasoisia uusia innovaatioita ja tieteellisiä läpimurtoja.
- 89 Suomen Akatemia roolia kansainvälisen tutkimusyhteistyön vahvistajana lisätään ja huippututkimukselle turvataan hyvät toimintaedellytykset pitkäkestoisella rahoituksella. Akatemian rahoitusta suunnataan myös SHOKien (strategisen huippuosaamisen keskittymät) painopistealueisiin sekä uusien tutkimuksellisten avausten kehittämiseen.
- 90 Perustutkimuksen edellytyksiä vahvistetaan yliopistoissa ja innovaatiotoiminnan ja tuotekehitystyön edellytyksiä vahvistetaan erityisesti ammattikorkeakouluissa. Lisätään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen niiden omaa profiilia tukevaa tutkimusyhteistyötä.
- 91 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoimintaa hyödynnetään elinkeinorakenteen monipuolistamisessa, luovan talouden ja uusien kasvualojen, kuten ympäristö- ja energiateknologian, uusien materiaalien ja luonnonvara-alojen kehittämisessä, yhteiskunnan palvelurakenteiden uudistamisessa ja kestäväen kasvun edistämässä.
- 92 Ammattikorkeakoulut kehittävät tki-toimintaansa niin, että ammattikorkeakoulut pystyvät entistä suunnitelmallisemmin palvelemaan alueen pk-yritysten ja palvelusektorin tarpeita.
- 93 Yliopistot ja ammattikorkeakoulut kehittävät yhteisiä yritysten kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön muotoja.
- 94 Ammattikorkeakoulut tiivistävät koulutuksen, tki-toiminnan ja työelämän yhteyksiään ja monipuolistavat rahoituspohjaansa hyödyntämällä Tekes-rahoitusta nykyistä paremmin.
- 95 Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset tehostavat alueellista toimintaansa ammatillisten oppilaitosten kanssa ammatillisen koulutuksen merkityksen vahvistamiseksi innovaatiojärjestelmässä sekä luovuuden ja huippuosaamisen kehittämiseksi ammatillisessa koulutuksessa. Kehitetään ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstön osaamista innovaatioiden tuottamisessa, tunnistamisessa ja tuotteistamisessa.
- 96 Sektoritutkimuslaitosten ja korkeakoulujen välistä työnjakoa selkeytetään. Perustutkimustehtävien siirtäminen yliopistojen yhteyteen mahdollistetaan. Sektoritutkimuslaitokset kootaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tätä tarkoitusta varten tutkimus- ja innovaationeuvosto laatii ehdotuksen sektoritutkimuslaitoskentän rakenteelliseksi kehittämiseksi.

- 97 Vahvistetaan koulutuksen ja koulutuspolitiikan kehittämistä palvelevaa tutkimusta suuntaamalla ministeriöiden käytössä olevia tutkimusmäärärahoja pitkäjänteisiin tutkimushankkeisiin
- 98 Suomen Akatemia kohdentaa tutkimusrahoitusta yliopistojen strategioiden mukaisille vahvuusalueille ja vahvistaa perustutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta sekä tukee yliopistojen profiloitumista.

Tutkijakunnan osaamistason vahvistaminen sekä tutkijankoulutuksen ja tutkijanuran edistäminen

Maailmanlaajuisesti tuotetun tutkimustiedon tehokas hyödyntäminen edellyttää tutkimushenkilöstön yhä korkeampaa osaamista ja ammattitaitoa. Suomessa tki-henkilöstön osuus työllisestä työvoimasta on selvästi maailman suurin. Näistä valtaosa toimii yritysten tuotekehitystehtävissä. Uusien innovaatioiden kehittämisessä korostuu yhä enemmän koulutetun tutkijakunnan merkitys

Yliopistoissa tutkijankoulutuksen laatua parannetaan edelleen. Tavoitteena on, että pääosa tutkimusorientoituneista ja motivoituneista jatko-opiskelijoista pääsee järjestelmällisen, laadukkaan ja ammattimaisen tutkijankoulutuksen piiriin, jotta tohtorin tutkinto voidaan suorittaa nykyistä nuorempana ja nopeammin.

- 99 Tohtorintutkintojen vuosittainen tavoite suunnitelmakaudella on 1 600 tutkintoa. Yliopistoissa painopistettä siirretään tutkijankoulutuksesta tohtorintutkinnon jälkeisen tutkijanuran kehittämiseen.
- 100 Yliopistot kokoavat eri alojen tohtoriohjelmat ja jatko-opiskelijat pääasiallisesti yhteen tutkijakouluun tutkijankoulutuksen suunnitelmallistamiseksi ja tehostamiseksi. Tutkijankoulutus toteutetaan ensisijaisesti nelivuotisena kokopäiväisenä koulutuksena. Tohtoriohjelmissä on selkeät opiskelijan ja ohjaajan vastuut. Tohtoriohjelmat integroituvat tiiviisti yliopistoon ja ovat kiinteä osa sen tutkimusstrategiaa ja profiilia.
- 101 Tutkimusorganisaatioiden tutkijankoulutusyhteistyö toteutetaan yhteisrahoitteisesti. Tutkimusyhteistyötä ja liikkuvuutta lisätään sektorirajojen yli yritysten, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kesken.
- 102 Yliopistojen nelivaiheisen tutkijanuramallin soveltamisen ja vakinaistamispolkujen toteuttamisen arviointi aloitetaan suunnitelmakaudella. Uudentyyppisten, läpinäkyvään ja ennakoitavaan arviointiin perustuvien tutkijan- ja opettajanurapolkujen arviointi käynnistetään sopimuskaudella.
- 103 Tavoitteena on, että tohtorintutkinnon suorittaneita sijoittuisi nykyistä enemmän elinkeinoelämän palvelukseen. Tutkijankoulutuksen tulee olla entistä vahvemmassa yhteistyössä tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän kanssa

Tutkimusinfrastruktuurien vahvistaminen

Suomalaisen tutkimusjärjestelmän kansainvälinen menestys ja täysipainoinen yhteistyö johtavien tiedemaiden kanssa edellyttää kansainvälisesti korkeatasoisia ja kilpailukykyisiä tutkimusinfrastruktuureja. Suomessa tutkimusinfrastruktuureihin on panostettu huomattavasti vähemmän kuin monissa yhteistyö- ja kilpailijamaissa. Suomen ensimmäisessä

tutkimusinfrastruktuurien tiekartassa (2009) tehtiin ehdotuksia uusien infrastruktuurien perustamisesta.

- 104 Tutkimusinfrastruktuurien suunnitelmallista kehittämistä ja rahoituksen hallintaa vahvistetaan. Tutkimusinfrastruktuurien tiekartta päivitetään vuoden 2013 aikana. Tutkimus- ja innovaationeuvoston koordinoivaa roolia kansallisessa tutkimusinfrastruktuuripolitiikassa vahvistetaan.
- 105 Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö kalliita infrastruktuureja kehitettäessä on välttämätöntä. Globaalien ja eurooppalaisten yhteistyöjärjestelyjen avaamat mahdollisuudet tutkimusinfrastruktuurien rahoituksessa hyödynnetään nykyistä paremmin. Eri hallinnonalojen sekä julkisten että yksityisten toimijoiden yhteistyötä tiivistetään.
- 106 Uuden rakennerahastokauden ohjelmien mahdollisuudet hyödynnetään kansallisten tutkimusinfrastruktuurien kehittämisessä täysmääräisesti.

Julkisten tietoaineistojen saatavuus sekä kansallinen digitaalinen kirjasto

Digitaalisten tietovarantojen mahdollisimman laaja hyödyntäminen tutkimuksessa, opetuksessa ja yleisessä tiedonsaannissa edellyttää niiden tehokasta ja laadukasta hallintaa, jakelua ja säilyttämistä.

Kirjastojen, museoiden ja arkistojen pysyvästi säilytettävän digitaalisen aineiston määrä kymmenkertaistuu vuoteen 2025 mennessä. Valtaosa aineistosta on, lainsäädännön perusteella pysyvästi säilytettävää. Digitaalisten aineistojen pysyvää säilymistä ei voida turvata nykyisissä toimija- ja sektorikohtaisissa operatiivisissa järjestelmissä. Pitkäaikaissäilytysjärjestelmän tehtävänä on hallita pitkäaikaisesti ja pysyvästi säilytettäviä digitaalisia aineistoja uhkaavat riskit ja keskeytymätön siirtyminen.

- 107 Kehitetään tietoteknistä infrastruktuuria, kuten tietoverkkoja, datakeskuksia, laskentapalvelimia ja yhteisiä tietojärjestelmiä sekä organisaatio- ja sektorirajat ylittäviä palveluja. Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää rahoitusta myöntäessään, että tuotettava tietoaaineisto on avoimesti käytettävissä.
- 108 Kirjastojen ja arkistojen digitaaliset, pääosin julkisin varoin tuotetut sisällöt ja palvelut tuodaan saataville yhteisen, käyttäjälähtöisesti suunnitellun Kansallinen digitaalinen kirjasto-asiakasliittymän välityksellä.
- 109 Toteutetaan pitkäaikaissäilytysjärjestelmä, jolla turvataan digitaalisessa muodossa olevan asiakirja-aineiston, muun kulttuuriperintöaineiston sekä tutkimuksen tietoaaineistojen säilyminen ymmärrettävinä ja käytettävänä tulevaisuuden asiakkaille. Tietojärjestelmät ja palvelut toteutetaan osana julkishallinnon tietohallintokokonaisuutta.

Vahva kansainvälistyminen laadun turvaajana

Kansainvälisyys on toistaiseksi näkynyt melko ohuesti korkeakoulujen strategioissa ja profileissa. Suomen korkeakoulut eivät ole olleet riittävän houkuttelevia laadultaan, kooltaan tai tarjonnaltaan. Ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita ja tutkijakoulutettavia on korkekou-

luissa vähän. Kansainvälinen yhteistyö on pirstaloitunut yksittäisiksi hankkeiksi, joiden vaikuttavuus jää vähäiseksi ja voimavaroja ei hyödynnetä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tutkimuksen ja koulutuksen laadun parantaminen, osaamisperustan vahvistaminen ja koulutusviennin mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttävät kasvavaa kansainvälistä avautumista. Yhteistyötä lisätään johtavien tiedemaiden ja nousevista talouksista erityisesti Kiinan, Venäjän, Brasilian ja Intian kanssa.

Nousevien talouksien kanssa tehtävän yhteistyön lisääminen edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja sen hallinnonalan toimijoilta strategisesti suunnattuja toimenpiteitä, jotka perustuvat korkeatasoiseen asiantuntemukseen, ajantasaiseen ja ennakoivaan tietoon, toimiviin ja kehittyviin verkostoihin sekä viranomaisyhteistyöhön.

Suomi tukee toiminnallaan Eurooppa 2020 -strategian tavoitetta koulutuksen ja tutkimus- ja innovaatiotoiminnan vahvistamisesta Euroopassa. Pohjoismaisen koulutus- ja tutkimusyhteistyön mahdollisuuksia tulee hyödyntää nykyistä paremmin.

Korkeakouluista kehitetään aidosti kansainvälisiä koulutus- ja tutkimusyhteisöjä. Korkeakoulujen henkilöstön kansainvälisyys tukee opiskelijoiden kansainvälistymistä. Opiskelijoiden kansainvälisiä valmiuksia vahvistetaan laadukkailla liikkuvuusjaksoilla ulkomaille ja ulkomailta. Kansainvälisiä elementtejä sisältävää opetustarjontaa lisätään kotimaassa ja kansainvälisille opiskelijoille tarkoitetut laadukkaat, vetovoimaiset ohjelmat kytketään korkeakoulujen painoaloihin. Opintojen eteneminen tavoiteajassa edellyttää liikkuvuudelta ja vieraskieliseltä opetukselta suunnitelmallisuutta ja monipuolisten opetusvälineiden hyväksikäyttöä sekä alojen ja korkeakoulujen tiivistä yhteistyötä.

- 110 Suomi ottaa aktiivisen roolin eurooppalaisen koulutus- ja tutkimusalueen rakentamisessa. Korkeakoulutus- ja tutkimussektorin yhteistyötä ja läsnäoloa lisätään nousevissa talouksissa, erityisesti Kiinassa ja Venäjällä. Korkeakoulut ja tutkimuslaitokset hyödyntävät kansainvälisessä yhteistyössä FinNode -yhteistyötä ja muita yhteistyörakenteita yhteistyössä yritysten kanssa. Korkeakoulut panostavat kohdemaiden kielten ja kulttuurin opetuksen ja tutkimuksen vahvistamiseen yhteistyön edellytysten luomiseksi.
- 111 Korkeakoulut kaksinkertaistavat EU:lta saatavan tutkimusrahoituksen määrän hyödyntämällä kaikkia eurooppalaisia rahoitusinstrumentteja täysimääräisesti. Eurooppalaisia rahoitusinstrumentteja hyödynnetään myös tutkimusinfrastruktuurien kehittämisessä ja rakenteellisessa uudistamisessa. Suomen Akatemian tutkimusrahoitusta kytketään entistä vahvemmin eurooppalaiseen tutkimusyhteistyöhön yhteisten tutkimusohjelmien ja ohjelmasuunnittelun kautta.
- 112 Suomalaiset korkeakoulut rakentavat strategisia painopisteitään tukevia kansainvälisiä liittoutumia. Näiden liittoutumien puitteissa kehitetään yhteistä koulutustarjontaa, mukaan lukien kaksois- ja yhteistutkinnot sekä tiivistetään tutkimusyhteistyötä.
- 113 Korkeakoulut sisällyttävät kaikkiin tutkintoihin kansainvälistymistä tukevia sisältöjä. Opiskelija-, opettaja- ja henkilökuntaliikkuvuutta lisätään hyödyntämällä aiempaa paremmin uusiutuvia EU:n liikkuvuusohjelmia.

Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksen tavoitteet korkealla

Vaikka aikuisväestön koulutustaso on kasvanut viimeisten vuosikymmenien aikana huomattavasti, on työikäisestä, 25–64-vuotiaasta väestöstä edelleen noin 600 000 vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Nuorista, 25–34-vuotiaista aikuisista vailla toisen asteen tutkintoa on noin 100 000; miehiä heistä on 63 000 ja naisia 37 000. Tavoitteena on, että myös aikuisväestön osaaminen on vuoteen 2020 mennessä maailman kärkeä.

Suomessa aikuiskoulutukseen osallistutaan kansainvälisesti vertaillen paljon. Euroopan unionin kattavan työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2010 suomalaisista 25–64-vuotiaista 23 prosenttia osallistui koulutukseen kyselyä edeltäneen neljän viikon aikana. Osallistumisaste on kuitenkin viiden viimeisen vuoden aikana pysynyt samana ja välillä jopa laskenut. Työelämässä yhä lisääntyvät siirtymät ja suomalaisten nostaminen maailman osaavimmaksi kansaksi edellyttävät, että aikuisten koulutusmahdollisuudet turvataan. Aikuiskoulutuksella ja aikuisten oppimisella on tärkeä rooli myös yhteiskunnallisen osallistumisen ja yksilön hyvinvoinnin edistäjänä.

Laajemmin aikuiskoulutuksen eri muotoihin osallistumista ja sen esteitä, syitä ja vaikutuksia on selvitetty viimeksi vuonna 2006 Tilastokeskuksen aikuiskoulutustutkimuksessa. Tuolloin 18–64-vuotiaasta väestöstä 52 prosenttia osallistui erityisesti aikuisille järjestettyyn koulutukseen kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana. Runsaasti uutta tietoa aikuisten osallistumisesta, oppimisesta sekä aikuisten taidoista ja niiden käytöstä saadaan vuonna 2013, kun kahden mittavan tutkimuksen tulokset tulevat julki ja käytettäväksi. Tilastokeskus toteuttaa vuonna 2012 laajan aikuiskoulutustutkimuksen jo kuudetta kertaa. Syksyn 2011 ja kevään 2012 aikana toteutetaan tiedonkeruu OECD:n organisoimaan kansainväliseen aikuistutkimukseen (PIAAC, Programme for the International Assessment of Adult Competencies). Tutkimuksessa kartoitetaan keskeisiä aikuisten tietoyhteiskunnassa tarvitsemia taitoja: lukutaitoa, numeerisia taitoja sekä ongelmanratkaisutaitoja tietoteknisessä ympäristössä. Tutkimukseen sisältyvällä laajalla kyselyllä saadaan uutta tietoa myös suomalaisten koulutuksesta, toiminnasta kansalaisena ja työntekijänä sekä näiden tekijöiden ja taitojen yhteyksistä taloudelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Tulosten julkistamisen jälkeen on käytössä laaja kehittämistyössä hyödynnettävä tietoaaineisto.

- 114 Tavoitteeksi asetetaan, että vuonna 2016 25–64-vuotiaista 27 prosenttia on osallistunut aikuiskoulutukseen tiedusteluhetkeä edeltäneen neljän viikon aikana ja 18–64 vuotiaista vähintään 60 prosenttia edeltäneen 12 kuukauden aikana. Tavoitteena on, että mikään osa aikuisväestöstä ei jää pysyvästi aikuiskoulutuksen ulkopuolelle.

- 115 Aikuiskoulutukseen osallistumisen kynnystä alennetaan poistamalla näyttötutkintotavoitteisessa koulutuksessa tutkintomaksut vailla ammatillista tutkintoa olevilta aikuisilta. Lisäksi kehitetään hakevan toiminnan malleja yhteistyössä työelämän kanssa.
- 116 Aikuiskoulutustutkimuksen ja kansainvälisen aikuistutkimuksen tulosten pohjalta käynnistetään toimenpiteet hallituksen asettamien osaamistavoitteiden saavuttamiseksi.

Aikuisten koulutusmahdollisuuksia parannetaan koulutustilillä

Tällä hetkellä aikuiskoulutus on tarjontapainotteista, eikä aikuisten valittavana oleva koulutusorganisaatioiden tarjonta välttämättä ei aina vastaa yksilöiden tarpeisiin. Aikuiskoulutustarpeeseen vaikuttaa yksilön koko aiempi koulutus-, työ- ja elämänura, minkä takia yksilöiden tarpeet eroavat huomattavasti toisistaan. Haasteena on kehittää järjestelmää kysyntäpainotteiseksi, jossa kansalaisten koulutuskysyntä voisivat aiempaa kohdennetummin vaikuttaa koulutuksen sisältöihin ja tavoitteisiin.

Kysyntäpainotteinen aikuiskoulutusjärjestelmä vaatii koulutukseen suunnattujen julkisten resurssien kanavoimista kansalaisten kautta sekä koulutustarjonnan näkyvyyden ja vertailtavuuden parantamista. Aikuiskoulutuksen tulisi tavoittaa myös ne, jotka jäävät nykyisin aikuiskoulutuksen ulkopuolelle. Tukemalla yksilöiden kysyntää voidaan kannustaa aliedustettuja ryhmiä hankkimaan niille parhaiten sopivaa koulutusta ja oppilaitoksia kouluttamaan vailla tutkintoa olevia aikuisia.

Aikuiskoulutustilinsä avulla jokaisella kansalaisella on mahdollisuus hankkia itselleen omia yksilöllisiä tarpeitaan vastaavaa aikuiskoulutusta. Aikuiskoulutustilijärjestelmä soveltuu ensisijaisesti lyhytkestoiseen osallistumiseen osa-aikaiseen opiskeluun ja täydentää siten aikuisten tutkintoon johtavaa ja muuta pitkäkestoisempaa aikuiskoulutusta.

- 117 Tavoitteena on tukea yksilöllisiin koulutustarpeisiin vastaamista siirtymällä kansalaisten henkilökohtaisiin koulutustileihin. Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa selvityshenkilöt tekemään vuoden 2012 loppuun mennessä esityksen hallitusohjelman mukaisen henkilökohtaisen aikuiskoulutustilimallin muodosta ja käyttöönotosta. Selvityshenkilön tueksi asetetaan asiantuntijatyöryhmä. Hallituksen esitys henkilökohtaisten tilien toteuttamisesta annetaan eduskunnalle vuonna 2013.
- 118 Kolmikantaisesti selvitetään tilien hyödynnettävyyttä ja hyödyntämistä osana työelämän sopimuksia.
- 119 Opetus- ja kulttuuriministeriö varmistaa, että kansalainen löytää sähköisestä sivistyskeskuksesta kaiken Suomessa tarjotun aikuiskoulutuksen ja että verkkopalvelun kautta voi hakeutua aikuiskoulutukseen. Palvelu kytkeytyy SADe-ohjelman Oppijan verkkopalveluun.

Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan

Näyttötutkintojärjestelmä on työelämän tarpeisiin kehitetty aikuisille suunnattu, ammatitaidon hankkimistavasta riippumaton tutkintojärjestelmä. Näyttötutkintona voi suorittaa ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon. Näyttötutkintoihin ja niiden valmistaviin koulutuksiin osallistuneiden määrä on kasvanut merkittävästi 2000-luvun aikana. Kasvaviin aikuiskoulutustarpeisiin vastaaminen edellyttää toiminnan tehostamista ja rahoituksen kannustavuuden lisäämistä.

Näyttötutkintojärjestelmää kehitetään edelleen osana ammatillisen tutkintojärjestelmän kokonaisuutta. Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan työelämässä hankitun osaamisen osoittamisen ja kehittämisen välineenä sekä joustavana osaamisen tunnustamisjärjestelmänä.

- 120 Osana ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamista näyttötutkintokoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoitusta kehitetään siten, että rahoitus ei kannusta opetuksen järjestämiseen silloin kun opiskelijalla jo on tutkinnon suorittamisen edellyttämä osaaminen.
- 121 Tutkintotoimikuntien resurssit mitoitetaan ottaen huomioon toimikuntien luonne viranomaistoimintana. Lisätään tutkintotoimikuntien sihteeriresursseja toiminnan laadun varmistamiseksi.
- 122 Näyttösuoritusten arvioijien riittävästä koulutuksesta huolehditaan ja koulutusta kehitetään.
- 123 Näyttötutkintojärjestelmän laadunhallintaa vahvistetaan osana ammatillisen koulutuksen laadunhallinnan kokonaisuutta.
- 124 Näyttötutkintoaineistoja kehitetään tukemaan näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta ja tehokkuutta sekä tutkintotilaisuuksien tasalaatuisuutta.

Korkeakoulujen aikuiskoulutuksella laajennetaan ja päivitetään osaamista

Lähes kolmasosalla korkeakouluihin valituista uusista opiskelijoista on jo korkeakoulututkinto tai opiskeluoikeus korkeakouluissa. Korkeakoulutettujen työurat vaihtelevat ja työelämässä vaadittava osaaminen muuttuu.

Syynä moninkertaiseen korkeakouluopintoihin ovat myös työelämän eri tehtäviin säädetty liian yksityiskohtaiset kelpoisuusvaatimukset sekä mahdollisuus hankkia tutkintoon johtavassa koulutuksessa osaamista täydentävää koulutusta maksutta. Korkeakoulutettujen tutkinnon jälkeiseen koulutukseen on kehitetty erillisellä määrärahalla työelämäyhteistyössä oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta.

- 125 Korkeakoulututkinnon jälkeistä koulutusta kehitetään muodostamalla laajoja osaamiskokonaisuuksia mm. nykyisten erikoistumiskoulutusten ja -opintojen pohjalta. Nämä kokonaisuudet voivat sisältää myös osia tutkintoon johtavasta koulutuksesta. Luodaan näille osaamiskokonaisuuksille yksittäisten koulutusten tunnustamiseen liittyvä laadunvarmistusjärjestelmä.
- 126 Korkeakoulut suunnittelevat koulutustarjontaansa kokonaisuutena siten, että tutkintoon johtava koulutus ja muu koulutus muodostavat työelämän tarpeisiin vastaavan yhtenäisen kokonaisuuden. Korkeakoulut huolehtivat siitä, että tutkinnon osien ja kurssien suoritushallintaa on riittävästi tarjolla joko integroituna tutkintokoulutukseen tai järjestettynä erillisissä ryhmissä. Koulutus voidaan toteuttaa omaehtoisesti suoritettavana avoimena korkeakouluopetuksena ja/tai maksullisena täydennyskoulutuksena esimerkiksi työnantajan tilauksesta. Selkiytetään korkeakoulujen aikuiskoulutuksen maksuperusteita.
- 127 Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen asemaa, ohjausta ja rahoitusta selkeytetään sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, jotta STM:n mahdollisuudet ohjata erikoistumiskoulutusta ja sen mitoitusta vahvistuvat.

- 128 Ministeriöt arvioivat hallinnonalansa kelpoisuusehtojen ajantasaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden suhteessa muuttuneisiin korkeakoulurakenteisiin ja tutkintojen tuottamaan osaamiseen. Tavoitteena on poistaa muodollisia esteitä, jotka vaikeuttavat tutkinnon suorittaneiden sijoittumista osaamistaan vastaaviin tehtäviin.

Vapaan sivistystyön oppilaitosverkon kehittymistä tuetaan

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt vuosille 2009–2012 ajoittuvan alkuvaiheessa kansanopistoihin keskittyvän vapaan sivistystyön vuorovaikutteisen rakenteellisen kehittämisen ohjelman. Ohjelman mukaisia hankkeita on tuettu valtionavustuksin. Lisäksi ministeriö on käynnistänyt erityisesti pienten kansanopistojen tueksi erillisen analyysi- ja tukihankkeen.

Vapaan sivistystyön oppilaitosverkon rakenteellista kehittämistä on tarpeen jatkaa. Tavoitteena on nykyistä tiiviimpi, palvelutarjonnaltaan monipuolinen ja alueellisesti kattava sekä laadukas kansalaisten sivistystarpeisiin vastaava oppilaitosverkko.

- 129 Vapaan sivistystyön mahdollisuuksia vastata muutoin koulutuksen ulkopuolelle jäävien tarpeisiin edistetään. Yhteiskunnallisen koulutuksen osuutta lisätään.
- 130 Jatketaan meneillään olevaa vapaan sivistystyön oppilaitosverkon vuorovaikutteista rakenteellisen kehittämisen ohjelmaa ja hankkeiden tukemista. Vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitämisluvat muutetaan uudistettujen säännösten mukaisiksi vuoteen 2013 mennessä.

Opettajat ja muu henkilöstö

Kilpailu työvoimasta kiristyy julkisen sektorin tehtävissä. Eläkkeelle jäävän henkilöstön tilalle on kyettävä rekrytoimaan uusia osaajia. Toimialalla ollaan haastavassa kilpailutilanteessa, koska opetus- ja kasvatustyötä tekevät ovat haluttuja osaajia monilla muillakin sektoreilla. Lisäksi on syytä muistaa, että nuorten vastavalmistuneiden odotukset painottuvat eri tavoin kuin heidän vanhempansa. Nuoret odottavat vaihtelevia, monipuolisia ja mielenkiintoisia tehtäviä, mahdollisuuksia kehittää itseään ja omaan elämäntapaan sopivia työnteon muotoja. Hyvä henkilöstöpolitiikka korostuu suunnitelmakaudella, kun koulutusjärjestelmässä toteutetaan merkittäviä rakenteellisia uudistuksia.

Kansainvälisesti korkeatasoinen opettajankoulutus on ollut perusta Suomen korkealle sivistys- ja osaamistasolle. Maailman osaavimpien kansakuntien joukossa pysyminen edellyttää opettajankoulutuksen jatkuvaa kehittämistä ja pätevän ja ammattitaitoisen opettajakunnan saatavuuden turvaamista.

Opettajankoulutuksen määrällisiä ja laadullisia kehittämistarpeita on varhaiskasvatuksen henkilöstöä lukuun ottamatta selvitetty valtakunnallisilla opettajantiedonkeruilla ja ennakoitihankkeilla. Laadukkaan varhaiskasvatuksen turvaamiseksi myös varhaiskasvatuksen henkilöstöstä ja sen kehittämistarpeista tarvitaan ajantasaista tietoa.

Opettajankoulutuksen lisästarvetta on luokanopettajakoulutuksessa, erityisopettajakoulutuksessa sekä lastentarhan- ja erityislastentarhanopettajien koulutuksessa. Aineenopettajakoulutuksen nykyisiä määrällisiä tavoitteita voidaan alentaa englanninkielen ja liikunnan opettajien koulutusta lukuun ottamatta. Ammatillista opettajankoulutusta tulee lisätä erityisesti sosiaali- ja terveysalalla sekä tekniikan ja liikenteen alalla. Myös ruotsinkielisessä ammatillisessa opettajankoulutuksessa on lisästarpeita. Koulutusta tulee puolestaan vähentää kulttuurialalla ja yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta.

Opettajien saatavuuden varmistaminen edellyttää opettajankoulutuksen riittävän mitoituksen ja koulutuksen laadun ohella opetustyön säilymistä vetovoimaisena uravalintana. Opetustyön vetovoimaisuutta voidaan tukea hyvällä henkilöstöpolitiikalla sekä kehittämällä opettajien työskentelyolosuhteita ja panostamalla täydennyskoulutukseen. Opetustoimen henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittämisestä vastaa ensisijaisesti työnantaja minkä lisäksi valtio rahoittaa koulutuspoliittisesti merkittävää täydennyskoulutusta.

Opettajien mahdollisuudet osallistua täydennyskoulutukseen ovat vaihdelleet eri opettajaryhmissä, alueellisesti ja oppilaitoksissa. Vuonna 2010 käynnistettiin Osaava-ohjelma, jonka tavoitteena on varmistaa opetustoimessa työskentelevän henkilöstön osaamisen suunnitelmallinen kehittäminen, aktivoida täydennyskoulutukseen aiemmin vähän osallistuneita ja parantaa täydennyskoulutuksen tasa-arvoista saavutettavuutta.

- 131 Hyvää henkilöstöpolitiikkaa edistetään koko koulutus- ja tiedepolitiikan toimialalla.
- 132 Yliopistot ja ammattikorkeakoulut vahvistavat tutkimusta opettajankoulutuksessa hyödyntäen koko korkeakoulu yhteisön tarjoamia mahdollisuuksia.
- 133 Opettajien peruskoulutuksen painopisteenä ovat hallituskaudella tehtävät rakenteelliset ja pedagogiset uudistukset. Opettajankoulutuksen kehittämisen painopisteitä ovat erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus ja ohjaus, koulun ulkopuolisten ja erilaisten oppimisympäristöjen kehittäminen, monikulttuurisuuskysymykset sekä kodin ja koulun yhteistyö ja yhteistyö työelämän kanssa. Luodaan oppilaitosjohdolle tarkoitettu moduuleista koostuva koulutusohjelma. Lukiokoulutuksen opettajien pedagogisia valmiuksia kehitetään.
- 134 Toteutetaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ikärakennetta ja kelpoisuustilannetta koskeva valtakunnallinen tilast selvitys tulevien henkilöstötarpeiden ennakoinniseksi.
- 135 Valtion rahoittamaa opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta kohdennetaan koulutukseen, joka parantaa opetus- ja muun henkilöstön valmiuksia kohdata erilaisia oppijoita, ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja edistää monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa tarvittavia valmiuksia sekä monipuolisten oppimisympäristöjen käyttöä ja tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä. Tavoitteena on, että kehittämistoimiin osallistuu koko lasten ja nuorten kasvatukseen oppilaitoksessa osallistuva henkilöstö. Kehitetään valtion rahoittaman opetustoimen henkilöstökoulutuksen vaikuttavuutta ja joustavia täydennyskoulutuksen malleja opetushenkilöstön työuran eri vaiheisiin.
- 136 Ammatillisessa koulutuksessa turvataan lisäksi opetushenkilöstön mahdollisuudet päästä määrääjain työelämäjaksoille. Hyödynnetään opetushenkilöstön työelämäjaksoja systemaattisesti koulutuksen järjestäjien ennakkointityössä sekä työpaikkaohjaajien koulutuksessa ja ohjauksessa.

Koulutuksen arviointi ja ennakointi

Perustetaan koulutuksen arviointikeskus

Koulutuksen ja korkeakoulujen arvioinnit tuottavat tärkeää tietoa koulutuspoliittisen päätöksenteon ja koulutuksen kehittämisen pohjaksi. Arviointitieto tukee paikallista, alueellista ja valtakunnallista kehittämistyötä, jolla parannetaan koulutuksen laatua, opiskelijoiden oppimista sekä opetustoimen henkilöstön työtä. Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii kansallisen arviointisuunnitelman, jossa määritellään arvioinnin suuntaviivat ja painopisteet.

Koulutuksen arviointi on nykyisin hajautettua. Arviointeja tehdään Koulutuksen arviointineuvostossa ja Korkeakoulujen arviointineuvostossa sekä Opetushallituksessa. Myös yliopistoilla on tähän liittyvää toimintaa. Korkeakoulujen arviointineuvoston sihteeristö toimii opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä Helsingissä ja Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristö Jyväskylän yliopistossa erillisenä laitoksena.

Koulutuksen arviointia koskevien keskeisten tehtävien ja osaamisen kokoamiseksi selkeämmäksi, tehokkaammaksi ja vaikuttavammaksi kokonaisuudeksi perustetaan Suomeen Koulutuksen arviointikeskus. Toimintojen yhteen kokoamisella vahvistetaan arviointitoiminnan riippumattomuutta ja itsenäistä asemaa ja saavutetaan toiminnallisia ja taloudellisia synergiaetuja. Samalla vahvistetaan suomalaisen koulutuksen arvioinnin kansallista ja kansainvälistä roolia.

137 Koulutuksen arviointikeskukseen kootaan Koulutuksen arviointineuvoston, Korkeakoulujen arviointineuvoston ja Opetushallituksen arviointia koskevat toiminnot. Kummankin arviointineuvoston sekä Opetushallituksen erilaiset tehtävät otetaan yhdistämisessä huomioon, jotta toimintojen erityisluonne voidaan turvata. Yhdistämisessä varmistetaan uuden organisaation hallinnollinen ja toiminnan riippumattomuus sekä kiinteä yhteys koulutuskentän keskeisiin toimijoihin. Arviointikeskus aloittaa toimintansa vuoden 2014 alusta.

138 Kansallinen oppimaan oppimisen valmiuksien arviointi perusopetuksen 9. luokalla toteutetaan vuonna 2012.

139 Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin painopisteitä vuosina 2012–2015 ovat koulutuksen

- tasa-arvon toteutuminen
- tuottavuus ja taloudellisuus
- hyvinvointi-, työllisyys- ja kilpailukykyvaikutukset

Määrällistä ja laadullista ennakointia yhteen sovitaan

Koulutuksen ennakointia on viime vuosina kehitetty voimakkaasti ja sen tuottamia tuloksia hyödynnetään mm. koulutustarjonnan suuntaamisessa ja koulutuksen sisältöjen kehittämisessä. Määrällinen ennakointi on jo pitkään kuulunut osaksi opetushallinnon perustyötä. Laadullista, koulutuksen sisältöjen, ennakointia on kehitetty lähinnä Euroopan sosiaalirahaston tuella hankepohjaisesti.

Vaikka ennakoinnin eri muotoja on kehitetty rinnakkain, ne eivät vielä riittävästi tue toisiaan. Haasteena onkin määrällisen ja laadullisen ennakoinnin nykyistä parempi yhteen sovittaminen.

- 140 Opetushallituksen toteuttamaa ennakointia kehitetään määrällistä ja laadullista ennakointia yhteen sovittaen. Tavoitteena on, että koulutuksen ennakoinnissa sen eri näkökulmat täydentävät toisiaan. Määrällisellä ennakoinnilla tarkastellaan työvoiman tarpeen muutoksia ja niiden yhteyttä koulutukseen ja laadullisella työelämän sisältöjen muutosten vaikutuksia opetussuunnitelmiin ja tutkintorakenteeseen.

Opintotuki

Opintotukitoiminnan tavoitteena on opintojen aikaisen toimeentulon turvaaminen taloudellisen tuen tarpeessa oleville päätoimisille opiskelijoille. Opintotukijärjestelmää kehitetään koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta koulutusasteiden ja opiskelijoiden välisen tasa-arvon ja tehokkaan tutkinnon suorittamisen edistämiseksi.

Opintotuen mitoitusta on tarpeen tarkistaa säännöllisesti, jotta se olisi tasoltaan riittävä ja edistäisi opintoihin hakeutumista ja päätoimista opiskelua. Opintotukea ja muuta toimeentulon turvaamiseen tarkoitettuja tukimuotoja tulee tarvittaessa yhteen sovittaa omaehtoiseen koulutukseen hakeutumisen edistämiseksi ja opintotuen riittämättömyydestä aiheutuvien opintojen keskeyttämisten vähentämiseksi.

- 141 Opintotuki sidotaan indeksiin 1.9.2014. Lisäksi opintotukijärjestelmää uudistetaan tukemaan päätoimista opiskelua ja nopeampaa valmistumista. Osana uudistusta korjataan toisen asteen opiskelijoiden opintotukeen liittyvät epäkohdat ja tarkastellaan perheellisten opiskelijoiden asemaa. Opintotuen uudistamisen kustannukset eivät ylitä uudistuksen kansantaloudellisia positiivisia vaikutuksia.

Opintotuen taso

Opintotuen ostovoiman heikentyminen korjaantui, kun opintorahoja korotettiin 1.8.2008 lukien 15 %:lla. Lisäksi opiskelijan omia tulorajoja korotettiin 1.1.2008 lukien 30 %:lla. Opintotuen riittävyys on parantunut lisäksi kaikilla koulutusasteilla syyslukukautena 2011. Ulkomailla opiskelevien lainatakaus nousi 160 eurolla, korkoavustuksen tuloajat nousivat 54 prosentilla ja harjoittelupalkan tai oppilaitoksen maksaman apurahan perusteella tehtävä erillinen tarveharkinta poistui. Lukiolaisten lainatakaus oikeus laajeni.

Opintotuen määriä ja tuloajoja ei ole sidottu elinkustannusten kehitykseen. Tämä aiheuttaa vähitellen tuen käyttöasteen laskua, opiskelijoiden toimeentulon ja ostovoiman heikkenemistä sekä tarveharkinnan kiristymistä.

- 142 Hallitus antaa vuotta 2014 koskevan talousarvion yhteydessä esityksen laiksi opintotukilain muuttamisesta siten, että opintoraha sidotaan kansaneläkeindeksiin 1.9.2014 lukien.

Opintorahan osuus on arviolta noin puolet itsenäisesti asuvan opiskelijan kuukausittaisesta budjetista. Merkittävä osa opintotuesta on valtion takaamaa pankkilainaa, jota hyö-

dyntää jossain opintojen vaiheessa alle 40 % korkeakoulussa opiskelevista ja arviolta 20 % muissa oppilaitoksissa opiskelevista tuen saajista. Opintolainan käyttö on vähäistä verrattuna opintorahan ja asumislisän käyttöön. Opiskelijat valitsevat mieluummin työssäkäynnin kuin opintolainan nostamisen toimeentulonsa turvaamiseksi. Korkeakouluopiskelijoiden tilannetta kartoittaneen Opiskelijatutkimus 2010 mukaan 36 %:lla on säännöllinen ansiotyö lukuvuoden aikana ja lähes 80 % käy töissä loma-aikoina. Tavoitteena on, että opintoraha ja opintolaina riittäisivät perustoimeentuloon ja mahdollistaisivat päätoimisen opintoihin keskittymisen.

Opintotuen asumislisän vuokratkato on alhainen verrattuna yleiseen vuokratasoon, eikä sitä ole korotettu vuoden 2005 jälkeen. Itsenäisesti asuvan opiskelijan suurin yksittäinen menoerä on asumiskustannukset. Hallitusohjelma mukaisesti yleistä asumistukea parannetaan, jonka seurauksena lasta huoltavien opiskelijoiden asumisen tuki paranee, mutta samalla asumislisän ja asumistuen tasoero kasvaa. Tavoitteena on, että asumislisän vuokratkato on samalla tasolla asumistuen yksin asuvan osa-asunnon normin kanssa.

Perheen perustaminen ja lasten saaminen opiskeluaikana merkitsee usein taloudellisia rasitteita, joita pelkkä opintotuki ei kata. Opintotukijärjestelmä poikkeaa muista syyperusteisista etuuksista siten, että tuen määrään ei vaikuta lapsen huoltajuus. Tavoitteena on parantaa lasta huoltavien opiskelijoiden opintotukea.

- 143 Selvitetään valtiontaloudelliset edellytykset opintorahan, asumislisän vuokratkaton ja opintolainan valtiontakauksen korottamiseen sekä opintorahan huoltajakorotuksen käyttöönottoon.

Toisen asteen opinnot ja opintotuki

Tuki on erityisen niukka ja tarveharkintainen toisen asteen alle 20-vuotiailla opiskelijoilla. Koulutukseen kannustamisen näkökulmasta on ongelmallista, että tarveharkinnattoman lapsilisän maksamisen päätyttyä opiskelija voi jäädä kokonaan opintotuen ulkopuolelle. Opintotuen tarveharkinnassa on koulutusasteiden välillä eroa. Korkeakouluopiskelijoiden kohdalla vanhempien tuloja ei oteta huomioon, mutta toisen asteen opiskelussa vanhempien tulot vähentävät opintorahaa 20 vuoden ikään asti. Vanhempiensa luona asuvien ja alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahan perusmäärät ovat pieniä verrattuna muuhun nuorten toimeentuloturvaan. Yhdestä lapsesta maksettava lapsilisä on 100,40 euroa kuukaudessa. Tasoltaan opintorahaa paremman, ilman tarveharkintaa maksettavan lapsilisän maksaminen päättyy toisen asteen opintojen alkuvaiheessa. Työmarkkinatukea maksetaan alle 25-vuotiaalle työharjoittelun ajalle 553 euroa kuukaudessa ja toimeentulotuen perusmäärä on yksin asuvalla 419,11 euroa kuukaudessa. Sekä työmarkkinatukea että toimeentulotukea korotetaan 1.1.2012 lukien, mikä kasvattaa opintotuen ja muun nuorille maksettavan perusturvan tasoeroa. Nuorten opintotukea on tarpeen parantaa ja selkeyttää koulutukseen kannustamiseksi.

- 144 Tavoitteena on, että vanhempien tulot eivät vaikuttaisi vähentävästi opintorahaan silloin, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta. Pienin opintoraha tulisi nostaa esimerkiksi yhdestä lapsesta maksettavan lapsilisän tasolle.

Opintotukilaissa ei ole määritelty tarkkaa tutkintokohtaista enimmäistukiaikaa toisen asteen opinnoille. Oppilaitos voi perustellusta syystä pidentää opiskelijan suoritusaikaa opintojen normatiivisen suoritusajan päätyttyä ja opintotukea myönnetään aina, jos opis-

kelija osoittaa harjoittavansa päätoimisia opintoja. Tutkintokohtaista opintotukiaikaa koskevaa sääntelyä voitaisiin rajoittaa siten, että normatiivisen suoritusajan ylittävälle ajalle voitaisiin myöntää opintotukea jäljellä olevien päätoimisten opintojen suorittamisajalle, mutta kuitenkin enintään yhdelle vuodelle. Muutokselle varmistetaan riittävän pitkä siirtymäaika. Tarkoitus on, että tutkintokohtaisen enimmäistukiajan rajaaminen kannustaisi saattamaan opinnot päätökseen määräajassa. Tukiajan rajausta selkeyttäisi opintotukioikeuden määrittelyä sekä oppilaitoksen, opiskelijan että opintotuen toimeenpanon kannalta.

145 Hallitusohjelman mukaisesti toisen asteen opintojen enimmäistukiaikaa rajataan 1.8.2014 lukien, mihin liittyen annetaan hallituksen esitys opintotukilain muuttamisesta vuoden 2012 aikana.

Toisen asteen tukiajan laskentasäännöt ovat monimutkaisia, jonka vuoksi tukikuukausien lukumäärän laskentasääntöä tulisi yhdenmukaistaa ja yksinkertaistaa. Samassa yhteydessä selvitetään, onko mahdollista luopua ammatillista peruskoulutusta koskevasta puolen kuukauden tuesta. Puolelta kuukaudelta maksettava opintotuki on ongelmallinen, koska kyseinen kuukausi katsotaan opintotuen tulovalvonnassa tukikuukaudeksi ja puolen kuukauden opintotuki saattaa estää muiden etuuksien kuten yleisen asumistuen saamisen koko kuukaudelta.

146 Toisen asteen tukiajan määrittelyä selkeytetään.

Kansaneläkelaitos voi oppilaitoksen hakemuksesta rinnastaa oppilaitoksen julkisen valvonnan alaiseen oppilaitokseen, jos oppilaitoksen antama koulutus tasoltaan julkisen valvonnan alaisten oppilaitosten antamaa koulutusta. Lisäksi edellytetään, että oppilaitoksella on taloudelliset edellytykset toiminnalleen ja se on toiminut vähintään vuoden ajan. Rinnastamisen menettelyyn liittyvä sääntely on osoittautunut puutteelliseksi ja ongelmalliseksi.

147 Selvitetään yksityisten oppilaitosten opintotukioikeuden myöntämiseen liittyvän sääntelyn kehittämistarpeet.

Korkea-asteen opinnot ja opintotuki

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen tulee erityisesti kannustaa päätoimiseen opiskeluun ja edistää opiskeluaikojen lyhenemistä. Opintotuen myöntämiskäytäntöä muutettiin osana opintotuen rakenteellista uudistusta syyslukukauden 2011 alusta lukien korkeakoulujen kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaiseksi ja opintojen edistymisen seurannan periaatteita yhdenmukaistettiin ja tehostettiin. Lisäksi korkeakouluopiskelijoille ryhdyttiin myöntämään lainatakauksia nykyistä automaattisemmin opintorahan yhteydessä ja laskemaan asumislisäkuukausi tukiaikaan. Myös jatko-opintojen tukiaikaa rajattiin. Muutosten vaikutusta tuen käyttöön ja opintoihin seurataan.

Opintolainavähennykseen ovat oikeutettuja 1.8.2005 tai sen jälkeen korkeakouluopinnot aloittaneet ja määräajassa tutkintonsa suorittaneet verovelvolliset. Etuuden määrä on 30 prosenttia opintolainan 2 500 euroa ylittävästä määrästä. Opintolainavähennyksen käytöstä saadaan tietoa sitä mukaan kun etuuden piiriin tulevat valmistuvat. Merkittävä osa ensimmäisistä vähennykseen oikeutetuista suorittaa tutkinnon vuoden 2011 aikana ja sen jälkeen. Vuosien 2007–2010 verotuksessa opintolainavähennyksen on saanut noin 2 600 korkeakoulututkinnon määräajassa suorittanutta.

148 Asetetaan työryhmä arvioimaan opintolainavähennysjärjestelmä vuoden 2012 aikana.

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuen määrä on 1,77 euroa ateriala kohden ja muualla kuin korkeakoulujen tiloissa sijaitsevan opiskelijaravintolan pitäjälle maksettava ylimääräinen avustus 1 euroa ateriala kohden 1.1.2011 lukien. Ylimääräisen ateriatuen enimmäismäärään vaikuttavia kustannuksia seurataan. Korkeakoulun tulisi järjestää opiskelijaruokailu jatkossakin siten, että ruokailun tilakustannukset eivät tule opiskelijoiden maksettavaksi. Myöskään ateriatukijärjestelmä ei ole tarkoitettu tilakustannusten korvaamiseen.

149 Valtioneuvoston asetuksessa korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemisen perusteista (564/2003) säädetyt avustuksen saantiehtoja täsmennetään korkeakoulujen kiinteistöhallinnossa on tapahtuneiden muutosten vuoksi. Ateriatuen ja ylimääräisen ateriatuen määrää tarkistetaan, jos opiskelija-aterioiden enimmäishintaa tulee tarkistaa alan kustannuskehityksen perusteella.

Lukuvuoden 2009–2010 alusta lukien ammattikorkeakoulut ovat voineet järjestää maahanmuuttajille maksutonta koulutusta, jonka tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammattikorkeakouluopintoja varten. Valmentavien opintojen jälkeen opiskelijan on yleensä haettava tavallisessa opiskelijavalinnassa suorittamaan tutkintoa. Koulutuksen kesto vaihtelee muutamasta kuukaudesta enintään yhdeksään kuukauteen.

Tutkinto-opintoja edeltävään valmentavaan koulutukseen osallistuva opiskelija ei voi kuitenkaan saada opintotukea. Tukioikeutta olisi perusteltua laajentaa, sillä jo nykyisin voidaan myöntää opintotukea maahanmuuttajille tarkoitettuun ammatilliseen peruskoulutuksen valmistavaan koulutukseen. Muutos parantaisi maahanmuuttajien taloudellisia edellytyksiä hakeutua ammattikorkeakouluopintoihin. Opintotuki olisi tarpeellinen niille maahanmuuttajille, jotka hakeutuvat valmentavaan koulutukseen työmarkkinoiden ulkopuolelta ja eivät tämän vuoksi ole työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä ja saa kotoutumistukea tai työttömyysturvaa.

150 Maahanmuuttajille suunnattu ammattikorkeakouluopintoihin valmentava koulutus otetaan opintotuen piiriin.

Opintotuki myönnetään opintoihin ulkomailla, jos opinnot vastaavat opintotukilaissa tarkoitettuja opintoja Suomessa tai sisältyvät Suomessa suoritettavaan tutkintoon. Useissa maissa on erillinen akkreditointiviranomainen, joka käsittelee opintojen vastaavuuteen liittyvät kysymykset. Suomessa opintojen vastaavuuden ja tuettavuuden ratkaisee Kansaneläkelaitos.

Ulkomainen taho voi elinkeinovapautteen perustuen järjestää Suomessa koulutuspalveluja, esimerkiksi perustaa ulkomailla sijaitsevan korkeakoulutusta tarjoavan oppilaitoksen sivutoimipisteen. Tämä koulutus ei kuitenkaan tule Suomessa järjestettynä suomalaisen tutkintojärjestelmän piiriin, eivätkä korkeakouluopiskelijat ole opintotukilain mukaan oikeutettuja opintotukeen. Opiskelijoiden opintotukioikeutta koskeva sääntely on tältä osin puutteellista. Ulkomaisen korkeakoulun järjestämään koulutukseen Suomessa tulisi saada opintotukea, jos vastaava koulutus ulkomailla suoritettuna oikeuttaa opintotukeen.

151 Selkeytetään ulkomaisen korkeakoulun Suomessa sijaitsevan toimipisteen opiskelijoiden opintotukioikeutta ja kartoitetaan ulkomaisen oppilaitoksen järjestämien opintojen vastaavuuden arvioinnin kehittämistarpeita opintotuen kannalta.

Opintotuen muutoksenhaku

Opintotuen muutoksenhakulautakunta toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena Kansaneläkelaitoksen ja opintotukilautakuntien antamissa opintotukilain (65/1994) sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain (48/1997) mukaisissa päätöksissä. Muutoksenhakulautakunnan antamista päätöksistä on poistopäätöksiä lukuun ottamatta valitusoikeus vakuutusosoikeuteen. Lautakunnasta säädetään opintotukilain 32 §:ssä. Opintotukilain 32 §:n 3 momentin mukaan tarkemmat säännökset lautakunnasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

- 152 Opintotuen muutoksenhakulautakunnasta tulisi säätää erillisellä lailla. Muutos korostaisi opintotuen muutoksenhakulautakunnan asemaa itsenäisenä ja riippumattomana muutoksenhakuelimenä. Hallituksen esitys laiksi opintotuen muutoksenhakulautakunnasta annetaan vuoden 2012 aikana. Uuden lain on tarkoitus tulla voimaan 1.5.2013.

Koulumatkatuki

Lukiolaiset ja ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat saaneet nykymuotoista koulumatkatukea matkakustannuksiin vuodesta 1997 lähtien. Tuen saantiperusteena on pitkä koulumatka ja merkittävät matkakustannukset. Sitä voidaan maksaa matkalipun myyjälle, koulutuksen järjestäjälle tai opiskelijalle itselleen. Järjestelmä arvioitiin vuonna 2008. Koulumatkatuen myöntämisperusteita uudistettiin osana syyslukukautena 2011 voimaan tullutta opintotuen rakenteellista uudistusta. Koulumatkatukioikeus laajeni näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen peruskoulutukseen ja eräisiin muihin ammatillisiin koulutuksiin sekä opintojen keston mukaan tarvittaessa pidemmäksi ajaksi kuin yhdeksäksi kuukaudeksi lukuvuodessa. Lisäksi väljennettiin koulumatkatuen myöntämiseen liittyviä rajoituksia.

Koulumatkatukea ei myönnetä opiskelijalle, joka saa työssäoppimisen perusteella ansiotuloa vähintään 660 euroa kuukaudessa. Harjoittelujan palkan ja oppilaitoksen maksaman apurahan tai vastaavan etuuden erillisestä tarveharkinnasta (= estävät opintorahan myöntämisen) luovutaan 1.8.2011 lukien opintotukea myönnettäessä.

- 153 Tarveharkintaperusteiden yhdenmukaistamiseksi selvitetään edellytyksiä luopua työssäoppimisen perusteella saatavan ansiotulon erillisestä tarveharkinnasta.

Opiskelijan kulkiessa koulumatkansa muulla tavoin kuin joukkoliikennettä käyttäen koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Asetusta sovelletaan määriteltäessä koulumatkakustannuksia, kun opiskelijan käyttämä matkustustapa on koulutuksen järjestäjän järjestämä koulukuljetus tai nk. oma matkustustapa.

- 154 Opetus- ja kulttuuriministeriön asetusta eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista (346/2011) tarkistetaan lukuvuosittain eli 1.8. lukien, ellei kustannuskehityksen muutos erityisestä syystä edellytä laskentaperusteiden tarkistamista tätä useammin.

Aloittajatavoitteet vuodelle 2016 ja niiden tuottamat tutkinnot koulutusasteittain ja opintoaloittain

Koulutus- ja opintoala	aloittaneet 2009	Tavoite vuodelle 2016	Tutkintotuotos
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	5 774	5 830	4 742
Ammatillinen peruskoulutus	947	840	716
Ammattikorkeakoulututkinto	325	360	292
Yliopistotutkinto	4 502	4 630	3 734
Vapaa-aika ja nuorisotyö	742	700	582
Ammatillinen peruskoulutus	501	400	337
Ammattikorkeakoulututkinto	241	300	245
Yliopistotutkinto	0	0	
Kielitieteet	1 616	1 470	1 123
Ammatillinen peruskoulutus	70	60	58
Ammattikorkeakoulututkinto	84	60	47
Yliopistotutkinto	1 462	1 350	1 018
Historia ja arkeologia	299	250	195
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	299	250	195
Filosofia	92	70	46
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	92	70	46
Kasvatustieteet ja psykologia	902	820	649
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	902	820	649
Opetus- ja kasvatustyö	1 722	2 180	880
Ammatillinen peruskoulutus	376	380	321
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	1 346	1 800	1 559
Teologia	278	280	216
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	278	280	216
Muu humanistinen ja kasvatustieteiden ala	123	60	51
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	123	60	51

Koulutus- ja opintoala	aloittaneet 2009	Tavoite vuodelle 2016	Tutkintotuotos
Kulttuuriala	7 707	4 745	3 666
Ammatillinen peruskoulutus	3 650	1 810	1 375
Ammattikorkeakoulututkinto	2 473	1 510	1 232
Yliopistotutkinto	1 584	1 425	1 059
Käsi- ja taideteollisuus	3 068	1 850	1 426
Ammatillinen peruskoulutus	1 916	1 000	754
Ammattikorkeakoulututkinto	733	500	412
Yliopistotutkinto	419	350	260
Viestintä ja informaatiotieteet	2 413	1 120	870
Ammatillinen peruskoulutus	1 317	500	387
Ammattikorkeakoulututkinto	829	350	286
Yliopistotutkinto	267	270	197
Kirjallisuus	169	140	104
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	169	140	104
Teatteri ja tanssi	265	235	198
Ammatillinen peruskoulutus	71	60	50
Ammattikorkeakoulututkinto	119	100	79
Yliopistotutkinto	75	75	69
Musiikki	1 041	850	654
Ammatillinen peruskoulutus	346	250	184
Ammattikorkeakoulututkinto	414	320	268
Yliopistotutkinto	281	280	202
Kuvataide	216	170	135
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	170	110	89
Yliopistotutkinto	46	60	46
Kulttuurin- ja taiteiden tutkimus	327	250	181
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	327	250	181
Muu kulttuurialan koulutus	208	130	98
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	208	130	98
Yliopistotutkinto	0	0	
Yhteiskuntatiet., liiketal. ja hallinnon ala	16 059	15 940	12 295
Ammatillinen peruskoulutus	5 575	5 550	4 277
Ammattikorkeakoulututkinto	5 545	5 540	4 258
Yliopistotutkinto	4 939	4 850	3 760
Liiketalous ja kauppa	13 515	13 550	10 418
Ammatillinen peruskoulutus	5 575	5 550	4 277
Ammattikorkeakoulututkinto	5 241	5 300	4 059
Yliopistotutkinto	2 699	2 700	2 082
Kansantalous	135	150	99
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	135	150	99
Hallinto	695	500	384
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	258	200	166
Yliopistotutkinto	437	300	218

Koulutus- ja opintoala	aloittaneet 2009	Tavoite vuodelle 2016	Tutkintotuotos
Tilastotiede	88	70	42
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	88	70	42
Sosiaalitieteet	733	720	548
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	733	720	548
Politiikkatieteet	292	200	157
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	292	200	157
Oikeustiede⁸	493	670	586
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	493	670	586
Muu yhteiskuntatiet., liiketal. ja hallinnon k.	108	80	61
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	46	40	33
Yliopistotutkinto	62	40	28
Luonnontieteiden ala	6 353	5 210	3 397
Ammatillinen peruskoulutus	1 734	1 000	689
Ammattikorkeakoulututkinto	1 229	1 350	884
Yliopistotutkinto	3 390	2 860	1 824
Matematiikka	581	450	284
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	581	450	284
Tietojenkäsittely	3 910	3 350	2 114
Ammatillinen peruskoulutus	1 734	1 000	689
Ammattikorkeakoulututkinto	1 229	1 350	884
Yliopistotutkinto	947	1 000	541
Geo-, avaruus- ja tähtitieteet	94	80	60
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	94	80	60
Fysiikka	483	380	223
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	483	380	223
Kemia	492	400	268
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	492	400	268
Biologia	609	450	362
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	609	450	362
Maantiede	135	100	86
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	
Yliopistotutkinto	135	100	86

⁸ Tilastoteknisistä syistä oikeustieteen aloittajamäärä on tässä liian pieni. Todellisen aloittajamäärän arvioidaan olevan 640. Aloittajamäärä tarkentuu vielä syksyn 2011 aikana ja sillä saattaa olla vaikutuksia tarkoituksenmukaisen aloittajamäärän arvointiin.

Koulutus- ja opintoala	aloittaneet 2009	Tavoite vuodelle 2016	Tutkintotuotos
Tekniikan ja liikenteen ala	32 997	32 380	24 569
Ammatillinen peruskoulutus	20 868	21 100	16 520
Ammattikorkeakoulututkinto	8 337	7 520	5 303
Yliopistotutkinto	3 792	3 760	2 746
Arkkitehtuuri ja rakentaminen	6 364	6 400	5 132
Ammatillinen peruskoulutus	4 128	4 100	3 487
Ammattikorkeakoulututkinto	1 779	1 700	1 237
Yliopistotutkinto	457	600	408
Kone-, metalli- ja energiatekniikka	5 346	6 200	4 625
Ammatillinen peruskoulutus	3 391	4 300	3 246
Ammattikorkeakoulututkinto	1 343	1 300	939
Yliopistotutkinto	612	600	440
Sähkö- ja automaatiotekniikka	4 594	4 350	3 288
Ammatillinen peruskoulutus	2 770	2 300	1 838
Ammattikorkeakoulututkinto	1 051	1 300	886
Yliopistotutkinto	773	750	564
Tieto- ja tietoliikennetekniikka	3 798	3 100	2 181
Ammatillinen peruskoulutus	1 405	1 000	800
Ammattikorkeakoulututkinto	1 632	1 350	876
Yliopistotutkinto	761	750	505
Graafinen ja viestintätekniikka	590	500	375
Ammatillinen peruskoulutus	289	300	231
Ammattikorkeakoulututkinto	301	200	144
Yliopistotutkinto	0	0	
Elintarvikeala ja biotekniikka	1 244	950	747
Ammatillinen peruskoulutus	803	600	484
Ammattikorkeakoulututkinto	271	200	149
Yliopistotutkinto	170	150	114
Prosessi-, kemian ja materiaalitekniikka	3 472	3 300	2 486
Ammatillinen peruskoulutus	2 482	2 400	1 799
Ammattikorkeakoulututkinto	519	450	337
Yliopistotutkinto	471	450	350
Tekstiili- ja vaatustekniikka	662	560	428
Ammatillinen peruskoulutus	631	500	383
Ammattikorkeakoulututkinto	20	50	37
Yliopistotutkinto	11	10	8
Ajoneuvo- ja kuljetustekniikka	4 846	5 620	4 236
Ammatillinen peruskoulutus	4 259	5 100	3 883
Ammattikorkeakoulututkinto	587	520	353
Yliopistotutkinto	0	0	
Tuotantotalous	687	550	428
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	150
Ammattikorkeakoulututkinto	294	200	278
Yliopistotutkinto	393	350	
Muu tekniikan ja liikenteen alan koulutus	1 394	850	643
Ammatillinen peruskoulutus	710	500	369
Ammattikorkeakoulututkinto	540	250	195
Yliopistotutkinto	144	100	79

Koulutus- ja opintoala	aloittaneet 2009	Tavoite vuodelle 2016	Tutkintotuotos
Luonnonvara- ja ympäristöala	4 056	3 770	2 701
Ammatillinen peruskoulutus	2 801	2 670	1 969
Ammattikorkeakoulututkinto	831	770	555
Yliopistotutkinto	424	330	177
Maatilatalous	1 823	1 850	1 271
Ammatillinen peruskoulutus	1 381	1 350	993
Ammattikorkeakoulututkinto	330	400	278
Yliopistotutkinto	112	100	
Puutarhatalous	670	600	428
Ammatillinen peruskoulutus	557	500	360
Ammattikorkeakoulututkinto	113	100	68
Yliopistotutkinto	0	0	0
Kalatalous	92	90	53
Ammatillinen peruskoulutus	54	70	40
Ammattikorkeakoulututkinto	38	20	13
Yliopistotutkinto	0	0	0
Metsätalous	932	950	746
Ammatillinen peruskoulutus	544	650	510
Ammattikorkeakoulututkinto	244	200	159
Yliopistotutkinto	144	100	77
Luonto- ja ympäristöala	525	280	203
Ammatillinen peruskoulutus	263	100	66
Ammattikorkeakoulututkinto	106	50	37
Yliopistotutkinto	156	130	100
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	17 073	18 770	15 390
Ammatillinen peruskoulutus	8 050	9 080	7 603
Ammattikorkeakoulututkinto	7 552	7 700	6 046
Yliopistotutkinto	1 471	1 990	1 741
Sosiaaliala	1 768	1 850	1 451
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	0
Ammattikorkeakoulututkinto	1 768	1 850	1 451
Yliopistotutkinto	0	0	0
Terveysala	4 329	4 550	3 569
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	0
Ammattikorkeakoulututkinto	3 902	4 150	3 237
Yliopistotutkinto	427	400	332
Sosiaali- ja terveysala (yhteiset)	6 008	7 600	6 346
Ammatillinen peruskoulutus	5 920	7 500	6 271
Ammattikorkeakoulututkinto	88	100	75
Yliopistotutkinto	0	0	0
Hammaslääketiede ja muu hammashuolto	277	370	305
Ammatillinen peruskoulutus	26	40	35
Ammattikorkeakoulututkinto	165	150	119
Yliopistotutkinto ⁹	86	180	151
Kuntoutus ja liikunta	1 555	1 430	1 130
Ammatillinen peruskoulutus	361	380	318
Ammattikorkeakoulututkinto	1 038	850	666
Yliopistotutkinto	156	200	146

⁹ Tilastoteknisistä syistä hammaslääketieteen ja lääketieteen aloittajamäärät ovat tässä todellisia aloittajamääriä pienempiä. Hammaslääketieteessä aloittajien määräksi on arvioitu 158 ja lääketieteessä 742. Aloittajamäärä tarkentuu vielä syksyn 2011 aikana ja sillä saattaa olla vaikutuksia tarkoituksenmukaisen aloittajamäärän arviointiin.

Koulutus- ja opintoala	aloittaneet 2009	Tavoite vuodelle 2016	Tutkintotuotos
Tekniset terveystoimet	505	550	458
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	0
Ammattikorkeakoulututkinto	505	550	458
Yliopistotutkinto	0	0	0
Farmasia ja muu lääkehuolto	467	500	476
Ammatillinen peruskoulutus	143	160	158
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	0
Yliopistotutkinto	324	340	318
Lääketiede	429	800	737
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	0
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	0
Yliopistotutkinto ⁹	429	800	737
Eläinlääketiede	49	70	57
Ammatillinen peruskoulutus	0	0	0
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	0
Yliopistotutkinto	49	70	57
Kauneudenhoitoala	1 686	1 050	861
Ammatillinen peruskoulutus	1 600	1 000	821
Ammattikorkeakoulututkinto	86	50	40
Yliopistotutkinto	0	0	0
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	8 361	7 055	5 192
Ammatillinen peruskoulutus	6 545	5 830	4 376
Ammattikorkeakoulututkinto	1 749	1 115	744
Yliopistotutkinto	67	110	72
Matkailuala	1 994	1 050	830
Ammatillinen peruskoulutus	1 034	500	404
Ammattikorkeakoulututkinto	904	500	397
Yliopistotutkinto	56	50	29
Majoitus- ja ravitsemusala	5 463	4 900	3 729
Ammatillinen peruskoulutus	5 035	4 500	3 449
Ammattikorkeakoulututkinto	428	400	280
Yliopistotutkinto	0	0	0
Kotitalous ja kuluttajapalvelut	370	465	366
Ammatillinen peruskoulutus	320	330	256
Ammattikorkeakoulututkinto	39	75	67
Yliopistotutkinto	11	60	43
Puhdistuspalvelut	127	500	267
Ammatillinen peruskoulutus	127	500	267
Ammattikorkeakoulututkinto	0	0	0
Yliopistotutkinto	0	0	0

⁹ Tilastoteknisistä syistä hammaslääketieteen ja lääketieteen aloittajamäärät ovat tässä todellisia aloittajamääriä pienempiä. Hammaslääketieteessä aloittajien määräksi on arvioitu 158 ja lääketieteessä 742. Aloittajamäärä tarkentuu vielä syksyn 2011 aikana ja sillä saattaa olla vaikutuksia tarkoituksenmukaisen aloittajamäärän arvointiin.